

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ТЕРНОПІЛЬСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ВОЛОДИМИРА ГНАТЮКА

ГЕОГРАФІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
КАФЕДРА ГЕОГРАФІЇ ТА МЕТОДИКИ ЇЇ НАВЧАННЯ

ПРОГРАМА
АТЕСТАЦІЙНОГО ІСПИТУ З ГЕОГРАФІЇ
для студентів спеціальності 106 Географія
Освітньо-кваліфікаційний рівень «Бакалавр»

Тернопіль 2021

Гулик С. В., Заблоцький Б. В., Заставецька Л. Б., Сивий М. Я., Питуляк М. В., Питуляк М. Р. Програма атестаційного іспиту з географії для студентів спеціальності 106 Географія. Освітньо-кваліфікаційний рівень «Бакалавр». Тернопіль : ТНПУ, 2021. 88 с.

Програма обговорена та схвалена на засіданні кафедри географії та методики її навчання (протокол № 1 від 30 серпня 2021 р.).

Затверджено на засіданні вченої ради географічного факультету (протокол № 1 від 22 вересня 2021 р.).

ЗМІСТ

1. Вступ	4
2. Програми навчальних дисциплін питання з яких виносяться на підсумкову державну атестацію з географії.....	5
2.1. «Фізична географія України».....	5
2.2. «Економічна і соціальна географія України».....	10
2.3. «Географія материків і океанів»	14
2.4. «Регіональна економічна і соціальна географія».....	39
3. Зміст атестаційного іспиту:	
3.1. Приклади тестових завдань першого рівня складності з дисциплін:	
3.1.1. «Фізична географія України».....	49
3.1.2. «Економічна і соціальна географія України».....	52
3.1.3. «Географія материків і океанів»	54
3.1.4. «Регіональна економічна і соціальна географія»...	56
3.2. Приклади тестових завдань другого рівня складності з дисциплін:	
3.2.1. «Фізична географія України».....	59
3.2.2. «Економічна і соціальна географія України».....	61
3.2.3. «Географія материків і океанів»	62
3.2.4. «Регіональна економічна і соціальна географія»....	62
3.3. Завдання третього рівня складності з дисциплін:	
3.3.1. «Фізична географія України».....	63
3.3.2. «Економічна і соціальна географія України».....	66
3.3.3. «Географія материків і океанів»	70
3.3.4. «Регіональна економічна і соціальна географія»....	73
4. Критерії оцінювання	76
5. Список джерел інформації	81

1. ВСТУП

Програму атестаційного іспиту розроблено відповідно до освітньо-професійної програми підготовки студентів за спеціальністю 106 Географія.

Атестаційний іспит – це комплекс кваліфікаційних завдань, які дозволяють виявити рівень підготовки студентів, ступінь володіння професійними знаннями та уміннями виконання виробничих функцій, зазначених в освітньо-професійній програмі.

Мета атестаційного іспиту – виявлення рівня засвоєння теоретичних знань і практичних навичок студентів, їх відповідності вимогам освітньо-кваліфікаційної характеристики.

На атестаційний іспит зі спеціальності виносяться питання і завдання з таких нормативних дисциплін: Фізична географія України; Економічна і соціальна географія України; Географія материків і океанів; Регіональна економічна і соціальна географія.

Програма атестаційний іспиту підготовлена на основі програм дисциплін, що увійшли до її складу і не є їх повторенням.

Білеті атестаційний іспиту включають наступні види завдань: тести двох рівнів складності закритого та відкритого типу; теоретичні завдання (3-ій рівень складності). Атестаційний іспит проводиться у комбінованій формі (1-2 рівень – комп'ютерне тестування; 3 рівень – письмово), або у письмовій формі.

Для успішного складання екзамену необхідне виконання наступних умов: глибокий рівень володіння теоретичним та практичним матеріалом, визначеним навчальними програмами фахових дисциплін; усвідомлення програмного матеріалу і самостійність міркувань; використання нової наукової інформації; вміння логічно мислити при розв'язку розрахункових задач та ситуаційних завдань; вміння використовувати засвоєні теоретичні знання у повсякденному житті.

У процесі підготовки до атестаційного іспиту зі спеціальності студенти повинні спиратись на знання, які вони набули в процесі вивчення дисциплін професійної підготовки, власний досвід набутий під час проходження практик. Додатково можна скористуватися літературою, перелік якої наведено у даній програмі.

2. ПРОГРАМИ НАВЧАЛЬНИХ ДИСЦИПЛІН ПИТАННЯ З ЯКИХ ВИНОСЯТЬСЯ НА ПІДСУМКОВУ ДЕРЖАВНУ АТЕСТАЦІЮ З ГЕОГРАФІЇ

2.1. Фізична географія України (загальна частина)

(автор – к. г. н доцент Питуляк М. В.)

Тема 1. Фізична географія України як навчальна дисципліна. Фізико-географічне положення України. Об'єкт, предмет і зміст ФГУ. Методи досліджень. Структура фізичної географії. Зв'язки ФГУ з іншими науками. Функції ФГУ. Кордони та їх природно-географічна характеристика. Розташування території України стосовно годинних поясів.

Тема 2. Географічні дослідження території України. Вивчення території України від давніх часів до кінця XVII ст. Вивчення території України у XVIII- перша половина XIX ст.. Новітній період досліджень природи України (від другої половини XIX ст.). Із середини 70-х років XIX ст. до Першої світової війни. Від початку 20-х рр. XIX ст. і до сьогодення. Роль у вивченні природи та господарства України В. Вернадського, П. Тутковського, С. Рудницького, Г. Висоцького, П. Погребняка, Б. Срезневського, В. Бондарчука, К. Воблого, О. Діброви, В. Кубійовича, М. Паламарчука та ін. Основні напрями сучасних фізико-географічних досліджень в Україні. Географічна енциклопедія України.

Тема 3. Тектонічна й геологічна будова України. Палеогеографічні умови. Тектонічні структури України та їх характеристики. Геологічна умови. Зміна природних умов території України в архейську, протерозойську, палеозойську, мезозойську, кайнозойську ери.

Тема 4. Основні події антропогенової історії України та їх відображення в рельєфі. Значення четвертинного зледеніння у формуванні сучасного рельєфу. Лес, його походження і поширення. Поширення четвертинних (антропогенних) відкладів. Палеогеографічні умови антропогену. Роль сучасних процесів у рельєфоутворенні. Сейсмічні явища.

Тема 5. Геоморфологічна будова і рельєф України. Загальна характеристика рельєфу України. Основні форми рельєфу. Низовини. Височини. Гори. Геоморфологічні дослідження в

Україні. Геологічна структура та її відображення в рельєфі. Фактори рельєфоутворення: неотектонічні рухи і клімат. Антропогенні форми рельєфу. Поняття морфоструктура й морфоскульптура, та їх основні типи. Геоморфологічне районування України (підходи, схеми). Сучасна схема геоморфологічного районування.

Тема 6. Мінерально-сировинні ресурси України. Поняття мінерально-сировинні ресурси. Їх різноманітність та зв'язки їх геологічною будовою. Характеристики основних груп мінерально-сировинних ресурсів: паливні ресурси, рудні ресурси, нерудні ресурси. Забезпеченість України мінерально-сировинними ресурсами, їх господарська оцінка, основні шляхи раціонального використання й охорона.

Тема 7. Клімат України. Кліматотвірні чинники. Кліматичні елементи. Погода і несприятливі метеорологічні явища. Пори року. Вікові зміни клімату. Кліматичне районування. Агрокліматичне районування. Проблеми охорони повітряного басейну України.

Тема 8. Внутрішні води України. Поверхневі води. Підземні води. Географічне положення й берегова лінія. Рельєф дна. Фізичні й хімічні властивості вод. Рослинний і тваринний світ. Екологічні проблеми. Лимани Північно-Західного Причорномор'я. Гідрографічна мережа України: річки, канали, озера, водосховища, ставки, болота. Водні ресурси і водний баланс. Водні ресурси. Показники якості води. Каламутність. Хімічний склад. Мінералізація води. Термічний режим. Водний баланс. Водний режим річок. Підземні води. Комплексне використання й охорона водних ресурсів.

Тема 9. Ґрунтовий покрив України. Історія ґрунтових досліджень в Україні. Чинники ґрунтоутворення. Принципи класифікації і номенклатура ґрунтів України. Розвиток ґрунтів і ґрунтового покриву в антропогені. Генезис і властивості основних типів ґрунтів. Меліорація ґрунтів. Земельні ресурси. Охорона й відновлення земель. Особливості формування.

Тема 10. Рослинний покрив і тваринний світ України. Особливості формування рослинного покриву. Ендемічні та зникаючі види. Широтна зональність і висотна поясність. Характеристика основних типів рослинності: ліси, степи, луки, болота. Геоботанічне районування. Червона книга України.

Рослини, занесені до Червоної книги України. Рослинні угруповання занесені до Зеленої книги України. Вплив господарської діяльності на рослинність. Рослинні ресурси, їх охорона і відтворення. Тваринний світ. Різноманітність тваринного світу як результат тривалого процесу еволюційного розвитку. Фауністичний склад лісів, луків, степів, боліт, водойм. Видовий склад тваринного світу зоогеографічних провінцій та округів України: Поліська зоогеографічна провінція, Лісостепова зоогеографічна провінція, Степова зоогеографічна провінція, Карпатський гірський зоогеографічний округ, Азово-Чорноморський прибережний гірський зоогеографічний округ. Акліматизація і реакліматизація. Вплив людини на тваринний світ. Тварини, занесені до Червоної книги України. Тваринні ресурси України, заходи з їх відтворення й охорони.

Тема 11. Несприятливі природні процеси на території України. Генезис і прояви сучасних фізико-географічних пресів. Стихійні атмосферні явища (сильні дощі, піщані (пилові) бурі, тумани, ожеледиця, мороз, спека, суховії, заморозки. Процеси дефляції й акумуляції. Водно-ерозійні процеси (змив і розмив ґрунтів, еродовані ґрунти, зсуви, переформування берегів, снігові лавини, карст, заболочування. Розподіл несприятливих фізико-географічних процесів у межах природних зон та областей України. Заходи щодо запобігання несприятливих природним процесам. Зміна основних компонентів природного середовища під впливом людини.

Тема 12. Регіональний аналіз геоекологічних проблем України. Поняття «геоекологічна ситуація». Основні забруднювачі повітря. Вплив геоекологічної ситуації на населення в Україні. Законодавство про екологічну ситуацію в Україні. Природоохоронні комплекси. Законодавчі акти про природно-заповідний фонд України. Об'єкти природно-заповідного фонду та їх характеристики. Поняття про моніторинг навколишнього середовища. Основні заходи щодо раціонального використання й охорони навколишнього середовища в Україні.

Фізична географія України (регіональна частина)

Тема 1. Ландшафти і фізико-географічне районування України. Поняття про ландшафт. Основні етапи ландшафтних досліджень в Україні. Розвиток ландшафтів в антропогені. Зміна

ландшафтів України за історичний час. Класифікація ландшафтів і фізико-географічне районування. Принципи і методи фізико-географічного районування. Аналіз схем фізико-географічного районування України.

Тема 2. Рівнинні ландшафтні структури. Зона мішаних хвойно-широколистяних лісів. Особливості – геолого-геоморфологічної будови території, її вплив на формування природних ландшафтів. Кліматичні особливості зони мішаних хвойно-широколистяних лісів. Гідрологічні умови зони. Ґрунтовий покрив зони, його особливості. Рослинний світ території. Проблеми раціонального використання території, Заповідні об'єкти.

Тема 3. Фізико-географічні особливості Поліського краю. Фізико-географічні особливості областей Волинського Полісся, Житомирського Полісся, Київського Полісся, Чернігівського Полісся, Новгород-Сіверського Полісся.

Тема 4. Зона широколистяних лісів, загальна фізико-географічна характеристика. Питання виокремлення зони. Географічне положення зони. Геологічна, тектонічна, геоморфологічна будова зони. Кліматичні особливості зони їх вплив на формування сучасних ландшафтів. Внутрішні води, їх режим. Зональні типи ґрунтів. Рослинний світ і тваринне населення. Проблеми природокористування і заповідні території. Фізико-географічні умови і особливості Волинської височинної області, Малого Полісся, Розтоцько-Опільської горбогірної області, Західно-Подільської височинної області, Північно-Подільської області, Прут-Дністерської височинної області.

Тема 5. Загальна фізико-географічна характеристика Лісостепової зони. Географічне положення, межі лісостепової зони. Рельєф, геологічна і тектонічна будова зони. Кліматичні особливості лісостепової зони їх відмінності. Гідрологічні умови зони. Зональні типи ґрунтів, їх диференціація. Рослинний покрив і фауністичний комплекс. Зональні фізико-географічні процеси. Проблеми природокористування і заповідні території.

Тема 6. Фізико-географічна характеристика країв і областей лісостепової зони. Фізико-географічна характеристика особливостей природи Дністровсько-Дніпровського лісостепового краю. Фізико-географічні особливості природи Північно-Західної і Північно-Східної Придніпровської області, Північно-Західної

Придніпровської височинної області, Північно-Східної Придніпровської височинної області, Київської височинної області, Придністровсько-Східно-Подільської височинної області, Середньобузької височинної області, Центрально-Придніпровської височинної області, Південно-Подільської височинної області, Південно-Придніпровської височинної області.

Фізико-географічні особливості природи Лівобережно-Дніпровського лісостепового краю. Фізико-географічні особливості Північно-Дніпровської терасової низовинної області, Північно-Полтавської підвищеної області, Південно-Полтавської підвищеної області,

Фізико-географічні особливості природи Східно-Українського височинного Лісостепового краю. Фізико-географічні особливості природи областей Сумської схилово-височинної, Харківської схилово-височинної.

Тема 7. Загальна фізико-географічна характеристика Степової зони. Географічне положення, межі Степової зони. Особливості геолого-геоморфологічної будови зони. Клімат і його диференціація в межах зони. Гідрологічні особливості Степу. Зональні і азональні типи ґрунтів Степової зони. Степова рослинність. Фізико-географічні особливості природи Північно-степової підзони; Дністровсько-Дніпровського північно-степового краю і його областей: Південно-Молдавської схилово-височинної області, Південно-Подільської схилово-височинної області, Південно-Придніпровської схилово-височинної області,

Фізико-географічні особливості природи Лівобережно-Дніпровсько-Приазовського північно-степового краю і його областей: Орільсько-Самарська низовинна область, Кінксько-Ялинська низовинна область, Приазовська височинна область приазовська низовинна область

Тема 8. Фізико-географічні особливості природи Донецького північно-степового краю і його областей: Західно-Донецька схилово-височинна область, Донецька височинна область. Фізико-географічні особливості природи Задонецько-Донського північно-степового краю і його областей: Старобільська схилово-височинна область.

Середньостепова підзона. Фізико-географічні особливості природи Причорноморського степового краю і його областей:

Задністровсько-Причорноморська низовинна область, Дністровсько-Бузька низовинна область, Бузько-Дніпровська низовинна область, Дніпровсько-Молочанська низовинна область, Західно-Правовська схилів-височинна область.

Південно-стєпова (сухостєпова) підзона. Особливості природи Причорноморсько-Приазовського південно степового краю і його областей: Нижньобузько-Дніпровська низовинна область, Нижньодніпровська терасово-дельтова область, Присивасько-Приазовська низовинна область.

Фізико-географічні особливості природи Кримського степового краю і його областей: Північно-Кримська низовинна область, Тарханкутська рівнинно-височинна область, Керченська горбисто-пасмова область.

Тема 9. Українські Карпати. Географічне положення. Морфоструктури і морфоскульптури. Кліматична диференціація кліматичних умов. Гідрологічний режим Карпат. Висотна зональність ґрунтового покриву. Закономірності поширення рослинності. Фауна і тваринний світ Карпат.

Фізико-географічні особливості природи областей Українських Карпат: Передкарпаття, Зовнішні Карпати, Вододільно-Верховинська область, Полонинсько-Чорногірська область, Рахівсько-Чивчинська область, Вулканічні Карпати, Закарпатська низовина.

Тема 10. Кримські гори. Особливості географічного положення. Геологічна будова і рельєф. Диференціація кліматичних умов Кримських гір. Характеристика водного режиму. Висотна поясність і поширення ґрунтового покриву і рослинності. Тваринний світ Кримських гір.

Характеристика фізико-географічних областей Криму: Передгірний лісостєп, Головне гірсько-лучно-лісове пасмо, Кримське південнобережне субсередземномор'я.

Економічна і соціальна географія України

(автор – д. г. н. профєсор Заставецька Л. Б.)

Тема 1. Предмет і об'єкт вивчення економічної і соціальної географії України. Предмет та об'єкт вивчення економічної і соціальної географії України. Місце економічної і соціальної географії в системі наук, методи дослідження (загальнонаукові та

конкретнонаукові). Зв'язок економічної і соціальної географії України з іншими науками. Значення курсу у підготовці спеціалістів. Головні завдання дисципліни.

Тема 2. Історія розвитку економічної і соціальної географії України. Визначення основних напрямків розвитку історико-географічної науки в Україні.

Історія Української географії. Перші праці про Україну. Праці В. Кубійовича, П. Чубинського, Ю. Корчак-Чепурківського, В. Садовського та ін. Степан Рудницький – фундатор української наукової географії. Розвиток економіко-географічних вчень в Україні впродовж ХХ ст. Новітні напрями в економічній і соціальній географії України. Сучасні економіко-географічні дослідження. Основні джерела знань з економічної і соціальної географії України.

Тема 3. Формування території, економіко-географічне положення України. Україна суверенна держава. Формування території. Поняття «економіко-географічне положення», його рівні та види. Державна територія. Державний кордон. Проблеми встановлення державного кордону з окремими країнами. Протяжність країни в довготному і широтному напрямі. Розміщення України стосовно економічних «полісів» світу. Територіальні води України. Економічна зона. Позитивні і негативні риси економіко-географічного положення. Компактність території. Країни-сусіди. Політико-адміністративний устрій. Вплив економіко-географічного положення України у територіальній організації її господарства.

Тема 4. Природні ресурси. Природні умови і ресурси України: мінеральні, земельні, лісові, водні, рекреаційні. Рівень забезпечення України різними видами природних ресурсів. Класифікації природних ресурсів. Відновні і невідновні ресурси. Паливні, рудні і нерудні корисні копалини в Україні, основні родовища. Основні підходи до економіко-географічної оцінки природних ресурсів. Проблеми раціонального використання природних ресурсів і охорони природи.

Тема 5. Населення України. Населення України: чисельність, природний і механічний рух, статеві-вікова структура, розміщення. Густота населення різних регіонів України, основні чинники, які впливають на цей показник. Демографічні проблеми України,

шляхи покращення демографічної ситуації. Поняття «старіння населення». Міграційні процеси. Типи населених пунктів. Системи розселення в Україні. Урбанізація, її види. Рівень урбанізації в Україні. Міські агломерації. Сільське розселення, його територіальні відмінності по регіонах України. Трудові ресурси, проблеми їх раціонального використання. Зайнятість населення в різних галузях господарства. Ринок праці, його територіальні відмінності. Проблема безробіття в Україні і шляхи його подолання.

Тема 6. Історико географічні фактори формування господарства України. Історико-географічні фактори формування територіальної організації господарства. Основні етапи формування національного господарства України. Планова система господарювання, її вплив на структуру господарства України. Трансформаційні процеси у господарстві України у процесі переходу її на ринкові засади господарювання. Основні ознаки переходу економічної системи України від планової до ринкової системи господарювання.

Тема 7. Національний комплекс. Структура господарства України, шляхи виходу з економічної кризи. Особливості розвитку господарства України в сучасний період. Структура господарського комплексу України. Пріоритетні галузі економіки України. Основні економічні показники: валовий внутрішній продукт, валовий національний продукт, місце України за цими показниками в світі. Шляхи виходу України з економічної кризи. Реструктуризація окремих галузей господарства України.

Тема 8. Місце України у світовому господарстві. Економічний потенціал. Місце України в світовому господарстві. Рівень розвитку господарства України. Показники, що визначають економічний і соціальний розвиток держави, її місце на економічній карті світу. Місце України за показниками економічного та людського (гуманітарного) розвитку. Соціально-економічний потенціал держави: виробничий, соціальний, демографічний та інші види. Економічна система України. Участь України в міжнародних економічних організаціях.

Тема 9. Структура господарства. Міжгалузеві комплекси. Поняття «національний комплекс», «народне господарство». Особливості формування національного комплексу України.

Галузева структура господарського комплексу України: галузева, функціональна, територіальна. Галузева структура: співвідношення між виробничими і соціальними галузями. Функціональна структура: основні, допоміжні і обслуговуючі галузі. Територіальна структура: різні рівні територіальних соціально-економічних комплексів. Міжгалузеві комплекси.

Тема 10. Промисловість. Галузева структура.
Характеристика галузей. Промисловість: галузь, підприємство. Рівень розвитку і структура промисловості. Територіальна структура промисловості України: промислові райони, вузли, центри. Екологічні проблеми промислових районів. Економіко-географічна характеристика міжгалузевих комплексів: паливно-енергетичного, металургійного, машинобудівного, хімічного, лісопромислового. Паливно-енергетичний баланс, методи його розрахунку. Галузева структура паливно-енергетичного комплексу. Принципи розміщення виробництв чорної та кольорової металургії. Фактори розвитку металургії в Україні. Проблеми розвитку металургійного комплексу. Роль машинобудівного комплексу в економіці України. Галузева структура машинобудування в Україні. Спеціалізація і кооперування в машинобудуванні. Машинобудівні райони. Сировинна база лісовиробничого комплексу. Галузі лісової і деревообробної промисловості.

Тема 11. Сільське господарство. Агропромисловий комплекс, теорія агропромислового комплексування в працях українських вчених. Продовольчий комплекс, агробізнес. Сучасний розвиток сільського господарства в Україні. Галузева і територіальна структура агропромислового комплексу України. Принципи розміщення підприємств харчової промисловості. Проблеми забезпечення України продовольством. Агропромислові райони.

Тема 12. Транспорт. Транспортна система України. Характеристика видів транспорту: залізничного, автомобільного, річкового, морського, авіаційного, трубопровідного. Вантажобіг та пасажиробіг основних видів транспорту України. Транспортне районування. Роль транспорту у зовнішньоекономічних зв'язках України. Проблеми розвитку транспорту України.

Тема 13. Сфера послуг Поняття «соціальна сфера», «невиробнича сфера», «сфера послуг», «соціальна інфраструктура». Галузева структура сфери послуг. Чинники, які впливають на

розвиток галузей сфери послуг і розміщення їх закладів. Особливості розвитку галузей сфери послуг в різних регіонах України. Особливості розвитку сфери послуг в нашій країні в роки незалежності. Сучасна соціальна інфраструктура. Проблеми і перспективи розвитку підприємств сфери послуг в сучасний період в Україні.

Тема 14. Будівництво. Галузі будівництва, регіональні особливості розвитку галузі. Сучасна структура будівельного комплексу України. Житлове, промислове, сільськогосподарське, транспортне будівництво. Чинники, які впливають на розвиток будівництва: соціально-економічні, природні, матеріально-технічні. Територіальні особливості розвитку будівництва в Україні. Інвестиції в будівельну діяльність, їх розподіл в Україні.

Тема 15. Зовнішні економічні зв'язки. Форми зовнішніх зв'язків України. Значення зовнішніх економічних зв'язків в господарстві країни. Зовнішня торгівля, її структура. Міжнародні фінансові відносини. Міжнародний валютний фонд і Україна. Обсяги експорту і імпорту в зовнішньо-економічній діяльності України. Міжнародні організації. Міжнародні інвестиції в українську економіку. Інтеграція України в світову економіку. Міжнародний туризм.

Тема 16. Суспільно-географічне районування України. Науково-практичне значення суспільно-географічного районування. Схеми районування території України XIX століття. Районування території України у першій половині XX століття. Районування України у другій половині XX століття. Концепція суспільно-географічного районування України. Сучасний стан суспільно-географічного районування України. Концепція економічного районування України Ф. Д. Заставного. Концепція соціально-економічного районування України О. І. Шаблія. Концепція суспільно-географічного районування України М. Д. Пістуна. Суспільно-географічне районування України як основа удосконалення адміністративно-територіального устрою держави. Перцепційні портрети макрорайонів України.

Географія материків і океанів (частина перша)

(автор – к. г. н. викладач Гулик С. В.)

Тема 1. Поділ земної поверхні на материки й океани та

гіпотези щодо їх походження. Закономірності розміщення й поділ суходільної й водної поверхні Землі. Співвідношення площ суходолу й океанічних вод. Сучасне їх розміщення, поділ земної кулі на материкову та океанічну півкулі. Поняття „материк». Поділ суходолу на материки й частини світу. Поділ Світового океану, його дискусійність. Питання виділення Південного Океану.

Гіпотези походження материків: контракційна гіпотеза Зюсса, гіпотези мобілізму, гіпотези групи фіксизму. Гіпотези походження океанічних западин: гіпотези первинності океанічних западин, гіпотези вторинності океанічних западин. Гіпотеза глобальної тектоніки літосферних плит.

Тема 2. Чинники диференціації природи поверхні Землі. Напрямок сучасного розвитку поверхні Землі в бік розширення площі суходолу, і поглиблення океанічних западин ускладнення й урізноманітнення рельєфу материків та дна океанів.

Структуризація земної кори. Два класи структур: глибинні та корові. Поділ за глибиною, виокремлення рухливих і стійких зон земної кори: геосинклінальні пояси, орогенні пояси, серединно-океанічні хребти; платформи океанічні й материкові. Форми рельєфу в межах названих структур-геоструктури і морфоструктури. Корові структури.

Ендогенні чинники формування рельєфу земної поверхні. Вертикальні та горизонтальні рухи земної кори, новітні тектонічні рухи земної кори: епіплатформний орогенез та відродження гір, утворених у минулі геологічні епохи. Розривні порушення, інтрузивний та ефузивний магматизм.

Екзогенні чинники формування рельєфу земної поверхні. Зональна підпорядкованість екзогенних процесів. Вивітрювання – як головний процес руйнування гірських порід. Форми рельєфу пов'язані з різними силами їх транспортування: льодовикові, водно-льодовикові, флювіальні, еолові, карстові, суфозійні.

Класифікація форм рельєфу: геотектури, морфоструктури, морфоскульптури. Рельєф, як головний чинник просторової (регіональної) диференціації природи Землі.

Тема 3. Атмосфера. вплив атмосферних процесів на диференціацію природи Землі. Склад і будова атмосфери. Сумарна сонячна радіація. Фотосинтетична активна радіація (ФАР) і її використання рослинами. Сумарна сонячна радіація і тепловий

баланс на суходолом та океаном. Розподіл тепла на земній поверхні і формування областей високого та низького тисків. Циркуляція атмосфери, широтна стратифікація баричного та вітрового полів зміщення баричних і вітрових полів разом зі зміщенням Сонця і формування перехідних кліматичних поясів. Континентальні й океанічні повітряні маси.

Вплив циклонів та антициклонів на широтний і меридіональний перенос тепла чи холоду, а також вологи. Розподіл тепла і вологи – головний чинник розподілу на земній поверхні органічного світу.

Тема 4. Людство як компонент природи поверхні землі та чинник її диференціації. Походження людини та шляхи її розселення. Релігійне тлумачення походження людини. Наукове тлумачення походження людини. Сучасне розуміння антропогенезу та шляхи розселення Людей. Древні людські цивілізації. Вплив людини на зміну та диференціацію природи поверхні Землі

Тема 5. Закономірності ландшафтної диференціації поверхні Землі. Два головні чинники диференціації природи на поверхні Землі: кулеподібна форма Землі і широтний розподіл тепла і вологи; тектонічні, рельєфотворні процеси і регіональний розподіл тепла і вологи.

Ідеальний континент – модель географічної зональності на материках. Характеристика ландшафтних зон в кожному кліматичному поясі. Дошові вічнозелені та листопадно-вічнозелені ліси екваторіального поясу. Мусонні ліси, рідколісся савани субекваторіального поясу мусонні ліси, рідколісся та чагарники, напівпустелі та пустелі тропічного поясу; твердо листі вічнозелені ліси й чагарники, внутрішні напівпустелі та пустелі, степи та прерії, мусонні ліси субтропічного поясу: хвойні, мішані і широколистяні ліси, степи напівпустелі і пустелі помірного поясу; тундри субарктичного поясу і арктичні пустелі.

Закономірності зміни тепла і вологи в горах залежно від абсолютної висоти та експозиції схилів. Залежність структури висотної зональності від положення гір в географічному поясі та секторі, а також від їх висоти і древності флори. Схеми вертикальної поясності у вологих при океанічних і в континентальних секторах материків. Характеристика вертикальних поясів у цих секторах.

Закономірності регіональної диференціації природи Землі та фізико-географічне районування. Чинники регіональної диференціації природи Землі. Головні тектоногеоморфні структури і їх вплив на планетний і місцевий перерозподіл тепла і вологи. Географічні (ландшафтні) тіла різних розмірів і ступеня структурної організації.

Поняття «фізико-географічне районування», підходи до районування, таксономічні одиниці зональної та регіональної системи районування. Загальна схема регіонального районування материків.

Тема: 6. Історія вивчення Світового океану, гіпотези походження і еволюція його вод. Історія вивчення Світового океану і головні напрями сучасних досліджень. Міжнародне співробітництво у вивченні Світового океану за програмами Міжнародного геофізичного року.

Гіпотези походження і еволюція вод Світового океану. Сучасні джерела і механізми їх поступання на поверхню. Зміна хімічного складу вод, коливання їх рівня. Палеотемпература вод океану і палеотечії.

Функціонування океанів як цілісної системи. Сучасний баланс води в Світовому океані. Глобальні зв'язки між океаном і материками. Фізико-географічне районування Світового океану, зональний і регіональний підходи до нього.

Екологічне значення океану: його роль у коло обігу води в природі і в зв'язуванні та виведенні вуглецю атмосфери. Джерела забруднення вод Світового океану, шляхи його попередження та знешкодження. Проблеми збереження органічного світу океану.

Тема 7. Загальна фізико-географічна характеристика.

Геологічна будова і рельєф дна. Основні геотектури і морфоструктури дна Світового океану. Відсоткове співвідношення площ геотектур в окремих океанах, його відмінності і їх трактування з точки зору різних гіпотез щодо походження океанічних западин. Характеристика підводної окраїни материків, перехідної зони, серединно-океанічних хребтів, океанічного ложа, мікроконтинентів.

Клімат і води. Чинники формування клімату. Закономірності розподілу сонячної радіації, формування областей високого (антициклони) та низького (циклони) тисків і пов'язані з ними

вітри. Особливості терміки океанічних вод. Закономірності розподілу температур поверхневих вод, зміна температур вод з глибиною, головний термоклин. Розподіл кількості опадів.

Властивості вод: хімічний склад, солоність, щільність, їх зміни по горизонталі та вертикалі. Поділ товщі океанічних вод на водні маси.

Органічний світ і донні відклади. Різноманітність органічного світу океану. Поділ океанічних організмів за способом життя: планктон, нектон, бентос; за областю життя: пелагіаль, бенталь. Біогеографічне районування. Органічні ресурси океану.

Донні відклади океану, шляхи їх утворення і закономірності розміщення. Мінеральні ресурси дна океану і можливості їх використання.

Значення Світового океану в життєдіяльності Людства і екологічні проблеми. Світовий океан, як джерело сировини для виробництва продуктів харчування. Запаси органічних ресурсів, їх розміщення. Мінеральні ресурси океану і шляхи їх використання. Значення вод океану, як джерела для опріснення вод і водної енергії. Транспортне значення океану. Основні транспортні шляхи.

Екологічне значення океану: його роль у колообігу води в природі і в зв'язуванні та виведенні із атмосфери вуглецю.

Джерела забруднення Світового океану, шляхи його попередження та знешкодження. Проблеми збереження органічного світу океану.

Тема 8. Регіональна фізико-географічна характеристика Світового Океану.

Тихий океан, як найбільший і найдревніший океан земної кулі, його географічне положення, межі, розміри, конфігурація. Своєрідність геологічної будови і рельєфу дна, клімат, циркуляція поверхневих вод, водні маси, багатство органічного світу, донні відклади, органічні та мінеральні ресурси, фізико-географічне районування. Особливості природи океанічних і морських басейнів, а також широтних і циркумконтинентальних зон в межах дна океану.

Індійський океан, його географічне положення, межі, розміри, геологічна будова і рельєф дна і її відмінності від Тихого океану. Клімат, динаміка вод, органічний світ, донні відклади, органічні та мінеральні ресурси, фізико-географічне районування. Особливості

природи океанічних і морських басейнів, а також широтних і циркумконтинентальних зон в межах дна океану.

Атлантичний океан, відмінність його географічного положення від інших океанів, межі, розміри, конфігурація. Геологічна будова і рельєф дна, її відмінність від Тихого океану, особливості циркуляції атмосфери, розподіл основних кліматичних показників, циркуляція поверхневих вод. органічний світ океану і донні відклади, органічні та мінеральні ресурси, фізико-географічне районування. Особливості природи океанічних і морських басейнів.

Північний Льодовитий океан, його географічне положення, розміри, особливості геологічної будови і рельєфу дна, клімат, динаміка вод. Своєрідність органічного світу, донні відклади, органічні та мінеральні ресурси, фізико-географічне районування. Особливості природи океанічних і морських басейнів, а також циркумконтинентальних зон в межах дна океану.

Тема 7. Загальна фізико-географічна характеристика Африки. Географічне положення, положення відносно екватора, тропіків, нульового меридіану, розміри, конфігурація і їх вплив на формування природи материка. Історія відкриття і дослідження Африки. Колонізація Африки і формування сучасної політичної карти.

Формування материка і основні етапи розвитку його природи. Африка, як центральна частина Гондвани. Історія розвитку Африканської платформи в допалеозойській і палеозойській час, відособлення від неї частин інших материків і формування сучасних обрисів материка. Зміна клімату в мезозої і на початку кайнозою. Формування органічного світу. Неоген-антропогеновий етап розвитку Африки. Активізація тектонічних процесів у Східній Африці і утворення рифтів. Зміни клімату в антропогені і їх вплив на природу материка. Поява людини в Африці.

Тектонічна будова і рельєф. Африканська платформа, особливості її будови в північній, південній і східній частинах, щити і синеклізи, вік порід, які перекривають кристалічний фундамент платформи, четвертинні відклади. Палеозойська і кайнозойська складчастості в Африці. Основні риси будови поверхні материка, її припіднятість і вирівняність. Морфоструктури платформи: цокольні рівнини і плоскогір'я, пластові рівнини,

сучасні акумулятивні рівнини, епіплатформні брилові гори і нагір'я. Вулканогенні форми рельєфу. Сучасний вулканізм. Атласька гірська країна: відроджені складчасто-брилові хребти, внутрішні плато, молоді брилово-складчасті хребти, крайові акумулятивні рівнини. Капська гірська країна, особливості її рельєфу.

Клімат. Фактори формування клімату Африки, особливо, вплив її положення по обидва боки від екватора, а також поблизу материка Євразія. Вплив орографії, океанів і океанічних течій. Сонячна радіація, її розподіл по материку і формування баричних центрів, циркуляція повітряних мас: пасати північної і південної півкуль, перехід їх із однієї півкулі в іншу, мусони і вітри західного переносу. Розподіл температур і опадів в січні і липні, Кліматичне районування. Характеристика кліматичних умов екваторіального, субекваторіальних, тропічних і субтропічних поясів північної і південної півкуль, їх подібність і відмінність. Зміна кліматичних показників в межах поясів.

Внутрішні води. Вплив історії розвитку материка і кліматичних умов на формування гідрографічної сітки. Об'єм поверхневого стоку і розподіл шару стоку, залежність останнього від розподілу опадів і особливостей поверхні, басейни стоку. Зміна гідрологічних умов в антропогені, сухі русла і тимчасові водотоки. Джерела живлення рік і типи їх режимів. Характеристика найбільших рік за особливостями їх басейнів, режимом стоку, господарським значенням. Найбільші гідроспороди на ріках.

Озера Африки, їх розміщення, генетичні типи, характеристика найбільших озер.

Підземні води аридних областей, їх походження, можливість використання.

Рослинний і ґрунтовий покриви, тваринне населення. Фактори формування флори Африки, її особливості. Геоботанічне районування Африки, основні риси флори Голарктичного, Палеотропічного і Капського царств. Закономірності сучасного розміщення основних типів рослинного покриву. Чітко виражена широтна його зональність в північній частині і відсутність її в південній.

Дощові екваторіальні і перемінно-вологі ліси, багатство їх видового складу, ступінь збереження. Паркові ліси, тропічні

рідколісся і савани, особливості їх поширення, гіпотези утворення, зміна видового складу деревної рослинності в різних частинах зони саван.

Рослинність напівпустель і пустель. Відмінності у флорі напівпустель північної і південної півкуль. Рослинний покрив субтропічного поясу північної і південної півкуль. Своєрідність Капської флори. Корисні рослини і культурна рослинність материка. Центри походження культурних рослин.

Ґрунтовий покрив Африки, закономірності його розміщення. Ґрунти вологих тропічних лісів і саван. Роль різних типів кори вивітрювання у ґрунотворенні. Вплив розорювання цих ґрунтів на зміну їх властивостей. Примітивні ґрунти напівпустель і пустель. Чорні тропічні ґрунти, як найбільш родючі.

Коричневі ґрунти сухих субтропіків, червоно- і жовтоземні ферсалитні вологих субтропіків. Ґрунти сухих степів.

Особливості тваринного населення Африки, зоогеографічне районування. Особливості фауни Голарктичної і Ефіопської областей. Тваринне населення екваторіальних лісів і саван, напівпустель і пустель північної і південної півкуль. Своєрідність тваринного населення Мадагаскару. Сучасний стан тваринного населення Африки і його охорона.

Людина в Африці. Походження людини в Африці. Головні місцезнаходження антропологічних решток. Расовий і антропологічний склад сучасного населення. Основні осередки древніх культур. Вплив колоніалізму на чисельність і культурно-економічний розвиток народів Африки. Боротьба Африканських народів за своє визволення. Сучасна чисельність населення Африки і особливості його розміщення. Ступінь зміни природи під впливом господарської діяльності людини. Охорона природи.

Територіальна диференціація природи і фізико-географічне районування. Вплив розподілу тепла і вологи на диференціацію природи. Зональний їх розподіл в північній півкулі і меридіональний – в південній. Вплив неотектонічної активності на диференціацію природи Східної і Південної Африки. Поділ Африки на Північну, Центральну, Східну і Південну.

Тема 8. Регіональна фізико-географічна характеристика Африки. Північна Африка.

Особливості природи північного субконтиненту Африки.

Переважає рівнинно-платформового рельєфу з острівними горами сухого тропічного клімату. Співпадання зональних і регіональних одиниць районування.

Атласька гірська країна - регіон Середземномор'я в Африці. Узбережні низовини і Атласька гірська система. Відмінність природи узбережних низовин і північних схилів, міжгірних плато і південних схилів Атлаських гір. Середземноморські і субсередземноморські ландшафти. Висотна поясність. Природні ресурси.

Сахарська нагірно-рівнинна країна - найбільша тропічна пустеля Землі, її межі і їх динамічність. Типи морфоструктур і морфоскульптур, реліктові і сучасні форми рельєфу. Кліматичні особливості. Зміна кліматичних показників в широтному і меридіональному напрямках. Водні ресурси. Типи пустель. Власне сахарські і сахельські (перехідні) ландшафти. Оазиси. Культурні ландшафти долини Нілу. Проблеми водозабезпечення. Людина в Сахарі.

Центральна Африка. Загальні особливості природи субконтиненту. Приекваторіальне положення, чергування цокольних гір і нагір'їв з акумулятивними рівнинами. Ресурсний потенціал.

Судано-Гвінейська нагірно-улоговинна країна. Структура платформи і її вплив на формування гірсько-улоговинного рельєфу. Поширення еолових і водно-ерозійних форм рельєфу. Вплив південно-західного мусону на кліматичні особливості країни, зокрема на поступовість зміни тривалості вологого і сухого періодів з віддаленістю від узбережжя Гвінейської затоки. Екваторіальні, перехідні до саванних і саванні ландшафти. Типи саван. Опустелювання саван і проблеми Сахелі. Освоєність країни, її природно-ресурсний потенціал.

Країна улоговини Конго і окраїнних гір. Концентрична будова поверхні. Екваторіальний клімат. Багатство водними ресурсами. Дошові екваторіальні ліси, подібність і відмінність їх видового складу з євразійськими і південно-американськими лісами. Наявність серед них рідколісь і саван. Древні кори вивітрювання і ґрунти. Труднощі, пов'язані з сільськогосподарським використанням цих ґрунтів. Освоєність території.

Східна Африка. Особливості рельєфу в зв'язку з неотектонічними процесами. Найбільша на Землі система рифтів; вулканізм і сейсміка. Пасатно-мусонна циркуляція, сезонність зволоження, саванні ландшафти і їх антропогенні зміни, багатство тваринного населення. Заповідні об'єкти.

Ефіопсько-Сомалійська нагірна країна. Цокольний і вулканогенний рельєф Ефіопського нагір'я і денудаційні рівнини півострова Сомалі. Контрасти кліматичних умов в різних частинах регіону. Висотна поясиність ландшафтів. Високогірне землеробство. Охорона природи.

Східно-Африканська нагірна країна. Цокольно-бриловий, вулканогенний і пластово-денудаційний рельєф. Система рифтів. Особливість клімату, вплив переходу пасатів на сезонність зволоження. Рифтові долини і озера. Своєрідність рослинного покриву і тваринного населення. Висотна диференціація ландшафтів у горах. Природні ресурси. Охорона природи.

Південна Африка. Особливості природи в зв'язку зі звуженістю цієї частини материка і положенням біля південного тропіка. Морфоструктури платформених синекліз і антикліз. Субмеридіональна структура ландшафтів. Багатство природних ресурсів.

Південно-Африканська нагірна країна. Окраїнні підняття і гори та внутрішні улоговини. Відмінності у кліматі західної, внутрішньої і східної частин. Особливості поверхневого стоку. Ландшафти саван, внутрішніх напівпустель і узбережних пустель.

Капська гірська країна. Відроджені хребти і міжгірні улоговини. Субтропічний середземноморський клімат. Своєрідність капської флори, тваринне населення.

Мадагаскарська_острівна країна. Вплив ізоляції від континенту на формування природи. Рельєф східної і західної частин, відмінність у кліматі цих частин. Ендемізм флори і фауни. Освоєність території.

Тема 9. Загальна фізико-географічна характеристика Австралії.

Географічне положення. Австралія – найменший материк Землі. Особливості географічного положення і обрисів. Відкриття, дослідження і сучасна вивченість материка.

Головні етапи формування і розвитку природи. Австралія як

частина Гондвани, палеозойський етап її розвитку. Відособлення Австралійської платформи і її розвиток в мезокайнозої. Зв'язок з Південно-Східною Азією. Основні етапи формування органічного світу, заселення материка людиною.

Рельєф. Морфоструктури Австралійської платформи: епіплатформові брилові гори і цокольні нагір'я антекліз древнього фундаменту; пластові і акумулятивні рівнини синекліз і крайових прогинів. Поверхні вирівнювання різного віку. Середні і низькі складчасто-брилові гори, вулканічні плато палеозойської складчастої області Східної і Південної Австралії. Високі і середньо-високі складчасті і брилово-складчасті гори, вулканічні гори і молоді акумулятивні рівнини Нової Гвінеї.

Клімат. Фактори формування клімату: положення материка по обидва боки від південного тропіка, орографія, особливості впливу повітряних мас з Тихого і Індійського океанів. Радіаційний режим. Циркуляція атмосфери, розподіл тепла і вологи в січні і липні. Кліматичне районування. Екваторіальний клімат Нової Гвінеї. Субекваторіальний клімат півдня Нової Гвінеї і півночі Австралії, вплив на його формування північно-західного мусону. Тропічний кліматичний пояс, поділ його на області тропічного вологого і тропічного континентального клімату. Наростання сухості клімату в межах поясу від периферії до центру. Субтропічні клімати Австралії. Своєрідність помірного клімату острова Тасманія.

Внутрішні води. Розподіл поверхневого стоку в зв'язку з кліматом і рельєфом. Ріки басейнів Тихого і Індійського океанів, їх джерела живлення, режим. Система Муррея-Дарлінга, їх живлення, режим., господарське значення. Озера Австралії. Озеро Ейр із системою криків.

Підземні води Австралії і їх господарське значення.

Рослинний і ґрунтовий покриви, тваринне населення. Древність і дефектність органічного світу Австралії, його ендемізм, низька ступінь розвитку, як наслідок ізоляції. Основні представники австралійської флори і фауни, зв'язки з іншими материками. Основні тиші рослинного покриву, закономірності їх поширення і видовий склад. Екваторіальні ліси Нової Гвінеї і Північної Австралії, переважання у їх складі євразійської флори. Вологі тропічні ліси Східної Австралії, зміна їх складу з півночі на південь. Тропічні рідколісся і савани. Своєрідність субтропічної

флори Австралії. Скребові і спінніфексові напівпустелі і пустелі. Вічнозелені помірні ліси Тасманії.

Грунтовий покрив Австралії його зв'язок з кліматичними особливостями і рослинним покривом. Древні фєралітні кори вивітрювання в сучасних аридних умовах. Чорноземоподібні ґрунти низовин Муррея і Дарлінґа,

Своєрідність тваринного населення Австралії, вплив на нього завезених і здичавілих тварин.

Людина в Австралії. Походження корінного населення, основні раси і антропологічні типи. Колонізація Австралії її вплив на життя і розвиток корінного населення. Дослідження М.М. Міклухо-Маклая в Австралії і Новій Гвінеї. Сучасне населення материка і умови проживання корінного населення. Ступінь заселеності різних районів. Зміна природи людиною і проблеми її охорони.

Закономірності диференціації природи і фізико-географічне районування. Фактори просторової диференціації природи Австралії: положення в різних кліматичних поясах, особливості орографії. Закономірності поширення географічних зон.

Тема 10. Регіональна фізико-географічна характеристика Австралії.

Західно-Австралійська плоскогірна країна. Географічне положення. Епіплатформовий орогенез, цокольний, вулканогенний і сучасний денудаційний рельєф, багатство корисних копалин. Особливості клімату і його зміна з півночі на південь. Своєрідність гідрографії. Переважання саванних та напівпустельних ландшафтів. Освоєність території, проблеми охорони природи.

Центральна низовинна країна. Внутрішнє положення. Переваження пластових рівнин, складених переважно мезозойськими і кайнозойськими породами. Зміна кліматичних умов із півночі на південь та зі сходу на захід. Особливості гідрографії переважання саванної та скребової рослинності. Освоєність території, природні ресурси та охорона природи.

Східно – Австралійська гірська країна. Протяжність вздовж східної окраїни материка. Різновіковість гір і відроджувальні тектонічні рухи. Вулканічна діяльність плейстоценове зледення в південній частині гір. Широтна та довготна зміна кліматичних умов та рослинності. Екологічні проблеми.

Тема 11. Фізико-географічна характеристика Океанії.

Океанія - своєрідна острівна частина світу. Відкриття і сучасна вивченість Океанії. Особливості географічного положення. Поділ Океанії на острови Меланезії, Мікронезії, Полінезії. Острови материкові і океанічні (коралові і вулканічні). Основні риси рельєфу островів, корисні копалини. Особливості клімату у зв'язку з острівним їх положенням, а також з положенням в різних частинах Тихого океану.

Органічний світ Океанії, дефектність її флори і фауни. Культурна рослинність.

Людина в Океанії, шляхи заселення островів Океанії, сучасне населення.

Диференціація природи Океанії і характеристика окремих островів та їх груп: Нової Гвінеї, Нової Зеландії, островів Меланезії, Мікронезії, Полінезії.

Тема 12. Загальна і регіональна фізико-географічна характеристика Антарктиди. Поняття про Антарктику і Антарктиду. Загальні риси природи. Відкриття, основні етапи вивчення, сучасні дослідження і основні географічні проблеми.

Географічне положення Антарктиди, географічні межі Антарктики і Антарктиди.

Кам'яна і кригова Антарктида, їх морфометрична характеристика. Структура і рельєф кам'яної Антарктиди, Епіархейська платформа, активізована зона платформи, складчасті пояси Західної Антарктиди.

Криговий покрив Антарктиди. Вік, сучасний стан, типи льодовиків. Вплив на клімат. Антарктичні оазиси.

Клімат Антарктиди і Антарктики. Фактори формування клімату: радіаційний режим, циркуляція атмосфери. Стокові вітри, розподіл температур і опадів. Кліматичне районування.

Органічний світ Антарктики. Флора і фауна Антарктиди, Антарктичних островів і вод.

Людина в Антарктиці й Антарктиді.

Тема 13. Загальна фізико-географічна характеристика Південної Америки. Історичні причини об'єднання двох материків в одну частину світу. Відкриття, захоплення і заселення Америки європейцями. Докорінна зміна у розвитку своєрідної культури корінного населення цієї частини світу.

Географічне положення, розміри і конфігурація. Основні риси природи, їх подібність і відмінність з Африкою і Північною Америкою. Історія відкриття і дослідження материка, сучасна вивченість.

Головні етапи формування і розвитку природи. Південна Америка, як частина Гондвани. Історія розвитку Південно-Американської платформи протягом палеозою і відособлення її в мезозої. Розвиток Андійського ерогенного поясу протягом палеозою-кайнозою. Формування органічного світу, вплив на нього зв'язків з іншими материками. Вплив неотектонічних рухів на формування рельєфу Анд і східної частини материка. Розвиток природи в неоген-антропогені. Заселення материка людиною.

Тектоніка і рельєф. Південно-Американська платформа її будова, типи морфоструктур в її межах: цокольні морфоструктури щитів; вулканічні плато; пластові плато і низькі пластово-аккумулятивні рівнини синекліз і плит.

Брилово-складчасті і складчасті високогір'я і середньогір'я, внутрішні плато і плоскогір'я кайнозойського орогенного поясу Анд, Відроджені гори в зоні платформи (Передкордільєри). Вулканогенний рельєф. Сучасний вулканізм і землетруси.

Клімат. Фактори формування: особливість географічного положення, орографії, радіаційного режиму, циркуляція повітряних мас. Розподіл температур і опадів. Кліматичне районування. Характеристика кліматичних поясів північної і південної півкуль. Закономірності зміни кліматичних показників в межах кожного поясу. Своярідність клімату Тихоокеанського узбережжя.

Внутрішні води. Особливості гідрографічної сітки материка. Об'єм стоку і розподіл по материка шару стоку. Типи гідрологічного режиму і його зв'язок з режимом опадів. Характеристика основних річкових систем. Озера. Господарське значення внутрішніх вод. Сучасне зледеніння Анд.

Багатство органічного світу та ґрунтовий покрив. Вплив на формування флори і фауни колишніх зв'язків з іншими материками, їх древність і ендемізм. Неотропічна і субантарктична флори. Основні типи рослинного покриву, закономірності їх поширення; характеристика дощових екваторіальних і вологих тропічних лісів, саван північної і південної півкуль, відмінності між ними. Різні типи тропічного рідколісся. Пустелі і напівпустелі

тропічного і субтропічного поясів; степи субтропічного і помірною поясів. Культурна рослинність, центри її походження.

Особливості фауни неотропічної області. Відмінності у фауні Анд і Східної частини материка. Своєрідність фауни Галапагоських островів. Промислові і одомашнені тварини. Сучасний стан тваринного населення. Грунтовий покрив. Панування червоноземних фералітних ґрунтів. Ґрунти субтропічного та помірною поясів.

Людина. Шляхи заселення Південної Америки людиною. Антропологічні особливості і расова приналежність південноамериканських індіців. Особливості розселення індіців по материк. Осередки древньої культури. Походження і змішаний склад сучасного населення. Кількість населення, його розміщення по материк, національний склад, високі темпи урбанізації. Антропогенний вплив на природу материка і проблеми її охорони.

Закономірності диференціації природи і фізико-географічне районування. Внутрішні відмінності природних умов, пов'язані з історією формування материка, тектонікою і орографією, а також з розташуванням материка в різних географічних поясах. Схема фізико-географічного районування і відмінності природи регіонів на різних таксономічних рівнях.

Тема 14. Регіональна фізико-географічна характеристика Південної Америки.

Рівнинний схід материка. Тектоніко-орографічні і кліматичні відмінності в межах Сходу. Поділ на регіони нижчого таксономічного рівня, їх відособленість.

Амазонська низовинна країна. Приекваторіальне положення в межах платформових синекліз. Історія Формування природи. Відмінність будови західної і східної частин. Обводненість території, найбільша в світі річкова система Амазонки. Древність і особливість органічного світу. Природні ресурси. Екологічне значення гілей Амазонки. Освоєність території і проблеми охорони природи.

Гвіанська нагірно-низовинна країна. Особливості структури і рельєфу у зв'язку з тривалістю континентального розвитку. Відмінності у кліматі. Вплив кристалічних порід на формування поздовжнього профілю річок, багатство гідроенергоресурсами. Ландшафти нагір'я і низовин. Освоєність території. Плантаційне

господарство.

Орінокська рівнинна країна. Східчастий рельєф рівнини, сезонність клімату, річкова система Оріноко, Льяноси, природні ресурси і ступінь їх використання.

Внутрішня рівнинна країна (Маморе, Пантанал, Гран-Чако, Пампа). Внутрішнє положення, відмінності у рельєфі, зміна клімату від субекваторіального (Маморе) до вологого субтропічного (Пампа). Зміна рослинного покриву відповідно до зміни клімату. Болота Пантанала, тропічне рідколісся із кебраччо рівнин Гран-Чако, степи Пампи. Освоєність території. Проблеми охорони природи.

Бразильська нагірна країна. Складність і різноманітність рельєфу. Багатство корисних копалин. Сезонність клімату і його зміна залежно від впливу різних повітряних мас і орографії. Савани (кампоси) і тропічне рідколісся (коатинга), своєрідні вологі тропічні ліси південно-східного узбережжя. Освоєність території і проблеми охорони природи.

Патагонська платоподібна країна. Палеозойська плита і східчастий рельєф Патагонії. Помірний посушливий клімат і вплив Анд на його формування. Переважання холодних степів і напівпустель

Передкордільєрська гірсько-улоговинна країна. Платформений орогенез і формування брилового рельєфу. Різка континентальність і посушливість клімату. Бідність поверхневих вод і ґрунтів. Ксерофітна рослинність. Зрошувальне землеробство.

Андійський захід материка. Тектоніка і орографія Анд. Роль неотектонічних рухів у формуванні сучасних природних умов. Поєднання древніх поверхонь вирівнювання і молодих складчастих гір. Вулканізм. Закономірності зміни клімату з півночі на південь і з заходу на схід. Висотна поясність клімату і рослинності в різних географічних поясах. Принципи районування.

Північно-Андійська, Центрально-Андійська, Чілійсько-Андійська і Патагонсько-Андійська гірські країни. Особливості тектоніки і орографії, зміна природних умов із заходу на схід, висотна поясність в межах кожного регіону. Природні ресурси. Антропогенні ландшафти.

Географія материків і океанів (частина друга)

(автор – к.г.н. доцент Питуляк М.Р.)

Тема 1. Загальна фізико-географічна характеристика Північної Америки. Географічне положення, розміри, конфігурація, орографія і їх вплив на формування природи материка. Риси подібності з Євразією і Південною Америкою, а також індивідуальні. Розчленованість берегової лінії, її причини, типи берегів. Океанічні течії і їх вплив на формування природи материка.

Головні етапи формування і розвитку природи. Північно-Американська платформа і геосинклінальні пояси, їх розвиток в палеозої. З'єднання Північно-Американської платформи з Східноєвропейською і материком Гондваною. Горотворні процеси в Кордильєрському поясі. Мезозойський етап розвитку материка. Морська трансгресія на платформі. Невадійська і Ларамійська тектонічні фази в Кордильєрах. Початок формування сучасного органічного світу. Тектонічні процеси в першій половині кайнозою. Тихоокеанська фаза. Особливості формування органічного світу в східній і західній частинах материка. Тектонічна діяльність в неоген-антропогені і її вплив на формування сучасних обрисів і рельєфу материка. Четвертинне зледеніння. Органічний світ у дольодовикову і післяльодовикову епохи. Заселення материка людиною.

Тектоніка і рельєф. Основні тектонічні структури і загальні риси будови поверхні. Докембрійська і епіпалеозойська платформи, основні типи їх морфоструктур: цокольні рівнини і височини Канадського щита, пластові горизонтальні і моноклінальні рівнини, платформового чохла, пластові і сучасні акумулятивні рівнини, відроджені складчасто-брилові гори Аппалач і арктичних островів. Складчасті і складчасто-брилові високі і середньовисокі гори, внутрішні денудаційні, пластові і вулканічні плато на древніх палеозойських ядрах, акумулятивні рівнини крайових і міжгірних прогинів мезокайнозойського поясу Кордильєр. Сучасний вулканізм.

Клімат. Фактори формування клімату. Радіаційний режим материка, розподіл тепла і формування баричних центрів. Циркуляція повітряних мас: західне перенесення, мусонна і пасатна циркуляції. Значення меридіонального повітрообміну. Розподіл

температур та опадів і їх зв'язок з циркуляцією повітряних мас. Утворення буревіїв торнадо.

Кліматичне районування. Арктичний і субарктичний пояси, їх кліматичні характеристики в різних частинах. Помірний пояс і кліматичні області в його межах, характерні особливості клімату кожної області. Різноманітність кліматів субтропічного поясу. Тропічний клімат південної частини материка і островів.

Внутрішні води. Загальні закономірності розподілу поверхневого стоку в залежності від рельєфу, кількості опадів і випаровування. Головний вододіл материка. Групи рік за гідрологічним режимом. Характеристика найбільших річкових систем з точки зору особливостей їх басейнів, річкової долини, джерел живлення, гідрологічного режиму, господарського значення. Озера Північної Америки, генетичні типи їх улоговин. Великі Американські озера - як найбільші резервуари прісної води. Єдина транспортна система Міссісіпі – Великі озера – Атлантичний океан.

Забруднення вод і проблеми прісних вод. Сучасне покривне і гірське зледеніння островів і материка. Багаторічна мерзлота.

Рослинний і ґрунтовий покриви, тваринне населення. Зв'язок Північної Америки з Євразією і Південною Америкою і їх вплив на формування органічного світу материка. Ступінь зміни рослинного покриву людиною. Культурні рослини.

Зоогеографічне районування материка. Подібність Північно-Американської фауни до Євразійської. Вплив Південної Америки на формування фауни. Закономірності сучасного поширення диких тварин, їх збереженість, регулювання чисельності і охорона. Ґрунтовий покрив. Зональні та азональні ґрунти. Ступінь розораності ґрунтів. Негативні ґрунтові процеси. Служба з охорони ґрунтів.

Ґрунтовий покрив. Зональні і азональні ґрунти. Ступінь розораності ґрунтів. Негативні ґрунтові процеси. Служба з охорони ґрунтів.

Людина. Теорії заселення Північної Америки людиною. Корінне населення, його походження, расова приналежність, антропологічні ознаки. Осередки древньої індійської культури. Ескімоси. Вплив європейців на розвиток корінного населення, сучасне його положення на материка. Сучасне населення Північної

Америци, його кількість, розміщення, расовий і національний склад. Метиси, мулати, самбо. Різна ступінь заселення і зміни природи під впливом антропогенних факторів. Проблеми охорони природи і охоронні об'єкти.

Закономірності диференціації природи і фізико-географічне районування. Вплив геолого-геоморфологічних Факторів на просторову диференціацію природи і поділ Північної Америки на рівнинний Схід і Кордильєрський Захід. Зональна структура ландшафтів у східній і західній частинах материка. Схема фізико-географічного районування.

Тема 2. Регіональна фізико-географічна характеристика Північної Америки. Американський сектор Арктики і Субарктики. Загальні особливості Американського сектора Арктики. Спрямованість природних процесів. Своєрідність водних басейнів, які омивають арктичні острови. Сучасне зледеніння.

Гренландська льодовикова країна. Особливості географічного положення. Типи морфоструктури. Покривне зледеніння. Особливості клімату. Ландшафти позальодовикових країн.

Канадсько-арктична острівна країна. Недавній зв'язок з материком. Неотектоніка. Кріогенний рельєф. Зледеніння. Наростання континентальності клімату зі сходу на захід. Арктичні пустелі і тундри.

Рівнинний схід материка. Загальні закономірності формування природних неоднорідностей у зв'язку з перевагою рівнинно-платформового рельєфу, впливом водних басейнів у зв'язку із і субмеридіопальним простяганням основних елементів орографії. Особливості географічної зональності.

Лаврентійська низовинно-височинна країна. Цокольно-денудаційний рельєф, пов'язаний з виходом на поверхню кристалічних порід. Вплив зледеніння на формування сучасного рельєфу і гідрографічної мережі. Акумулятивні рівнини півночі. Багатство мінеральних ресурсів. Субарктичний клімат і пов'язані з ним тундрові і лісотундрові ландшафти. Хутрові промисли.

Аппалацька гірська країна. Меридіональна протяжність Аппалачів і її вплив на формування їх природи. Омолоджений середньогірний і сучасний водно-ерозійний обернений рельєф. Зміна клімату з півночі на південь і з заходу на схід. Північні і

Південні Аппалачі. Аппалацькі ліси. Природні ресурси і їх освоєність.

Центральна рівнинна країна. Внутріконтинентальне положення. Пластово-денудаційна морфоструктура. Типи гляціальної і флювіальної морфоскульптури. Куєстовий і водно-ерозійний рельєф. Контрастність клімату. Великі озера і їх вплив на клімат. Переважання лісових і лісостепових ландшафтів. Антропогенна їх еволюція.

Велика рівнинна країна. Тектонічний зв'язок з Кордільєрами. Високі пластові рівнини і плато, типи морфоскульптур. Меридіональна зміна кліматичних умов, континентальність клімату. Своєрідність ландшафтів. Відмінності між ландшафтами півночі і півдня Великих рівнин. Вплив людини на природу, ерозія ґрунтів.

Берегова рівнинна країна. Молоді акумулятивні морські рівнини, поширення карстового рельєфу. Родовища нафти. Вологий субтропічний клімат. Торнадо. Слабка дренажність території. Субтропічні соснові ліси піщаних рівнин, багаті широколистяні ліси і болотна рослинність Флориди. Культурна рослинність.

Кордильєрський захід материка. Особливості тектонічної будови і орографії Кордильєр. Роль новітніх тектонічних рухів у формуванні сучасного рельєфу. Сучасний вулканізм. Основні морфоструктури. Широтна і довготна зміна природних умов. Природні багатства. Національні парки.

Аляскинсько-Кордильєрська гірська країна. Своєрідність тектоніки і основні морфоструктури. Сучасний вулканізм. Арктичний і субарктичний клімат. Відмінності природи Алеутських островів, п-ва Аляски і материкової частини. Рівнинна і гірська тундра. Сучасне зледеніння. Проблеми освоєння природних ландшафтів.

Канадсько-Кордильєрська нагірно-гірська країна. Особливості тектоніки і орографії. Океанічний помірний клімат і його зміна у внутрішніх частинах країни. Древне і сучасне зледеніння. Тихоокеанські хвойні ліси.

Південно-західна Кордильєрська гірсько-нагірна країна. Складність структури і рельєфу. Типи морфоструктур і морфоскульптур. Різноманітність субтропічних кліматів. Реліктові гаї із секвойї. Особливості рослинного покриву західного

узбережжя, навітрених схилів гір і внутрішніх плато. Освоєність території. Національні парки.

Мексиканська гірсько-нагірна країна. Особливості тектоніки і рельєфу. Внутрішні плато і окраїнні гори. Вулканічна с'єрра. Відмінності між західними, центральними і східними районами. Закономірності, поширення аридних, гумідних і перехідних ландшафтів.

Центральна Америка. Риси природи в зв'язку з положенням в тропічних широтах між двома океанами. Карибське море. Різноманітність рельєфу; вулканізм. Особливості органічного світу, переважання неотропічної флори. Особливості господарського освоєння.

Центрально-Американська вулканічна країна. Особливості природи в зв'язку з положенням між двома океанами. Висотна поясність ландшафтів.

Антильська острівна країна. Генезис і структура Великих : Малих Антильських і Багамських островів. Міжострівні води. Тропічні ландшафти і їх зміна людиною.

Тема 3. Особливості географічного положення та берегової лінії Євразії. Географічне положення Євразії в порівнянні з іншими материками. Головні закономірності та наслідки географічного положення. Особливості берегової лінії і морів. Еколого-географічні проблеми морів Євразії (Баренцового, Чорного, Азовського). Еколого-географічні проблеми морів-озер: Каспійського та Аралу.

Тема 4. Геологічна будова і тектоніка Євразії. Проблемні питання геологічної історії і походження рельєфу материка Євразії: Основні тектонічні структури земної кори Євразії: Тектонічна карта Євразії. Тектонічні області Євразії: древні платформи, молоді платформи, області байкальської, силурійської, каледонської, герцинської, мезозойської складчастості. Пояси і області кайнозойської (альпійської) складчастості та сучасні геосинклінальні і вулканічні області, перехідні і рифтові зони.

Основні етапи геологічної історії Євразії. Головні етапи геологічної історії древніх платформ. Головні етапи геологічної історії областей мезозойської складчастості: а) Альпійсько-Гімалайського поясі; б) Тихоокеанського поясу Євразії.

Тема 5. Основні події в четвертинному періоді на території

Євразії. Поняття про плейстоцен та четвертинний період, їх стратиграфічні підрозділи та нижню межу. Основні закономірності розвитку природи Євразії в плейстоцені. Основні події плейстоцену Євразії. Зледеніння та міжльодовикові теплі епохи. Межі максимального (рисько-дніпровського) та останнього (вюрмсько-валдайського) зледенінь. Центри виникнення зледенінь. Гірські зледеніння в плейстоцені. Трансгресії і регресії морів Євразії в плейстоцені. Формування лесів і лесовидних суглинків. Формування четвертинних відкладів. Зміни природних зон, формування багаторічної мерзлоти. Поява і основні етапи розвитку людини на території Євразії. Основні етапи голоценової історії Євразії.

Тема 6. Рельєф Євразії. Основні чинники формування рельєфу Євразії. Орографічні особливості Євразії. Амплітуда і характер неотектонічних рухів на території Євразії. Типи морфоструктур Євразії за геологічною будовою. Поняття про прямі та обернені морфоструктури. Геоморфологічне районування Євразії..

Морфоскульптури і четвертинні відклади. Поняття про зональні і азональні морфоскульптури. Основні типи морфоскульптур Євразії, їх зональність і висотна поясність. Морфоскульптурна картосхема Євразії.

Тема 7. Клімат Євразії. Географічні фактори і процеси формування клімату Євразії. Відмінні особливості клімату Євразії. Радіаційні процеси. Географічний розподіл сумарної сонячної радіації і радіаційного балансу на території Євразії. Циркуляційні процеси. Розподіл атмосферного тиску в січні і липні. Центри дії атмосфери. Повітряні маси і атмосферні фронти. Тепловий баланс і тепловий режим Євразії. Розподіл головних кліматичних показників.

Розподіл температури повітря в січні і липні на території Євразії. Географічний розподіл річної кількості опадів та особливості їх річного ходу. Сніговий покрив Євразії. Агрокліматичні ресурси Євразії. Кліматичне районування Євразії. Характеристика кліматичних поясів і областей.

Тема 8. Поверхневі і підземні води та сучасне зледеніння Євразії. Водний баланс Євразії та його широтно-зональні і регіональні зміни. Головний вододіл та басейни стоку і безстічні

області Євразії. Основні характеристики стоку. Географічний розподіл стоку Євразії. Типи водного режиму рік Європи, Азії та Євразії в цілому.

Найбільші ріки Євразії та особливості їх гідрологічного режиму. Типи озер Євразії за походженням котловин. Найбільші озера Євразії та їх особливості. Найбільші водосховища Євразії.

Підземні води Євразії (глибинні і ґрунтові). Болота Євразії. Багатовікова (вічна) мерзлота та її гідрологічні особливості. Сучасне зледеніння арктичного поясу і гір Євразії.

Тема 9. Ґрунти і рослинність Євразії. Основні закономірності розподілу ґрунтово-рослинного покриву на території Євразії. Основні типи ґрунтів Євразії. Широтна зональність ґрунтів рівнинних територій Євразії. Висотна поясність ґрунтів в гірських областях Євразії, розміщених в різних природних зонах і географічних поясах. Місцеві та регіональні особливості ґрунтового покриву. Земельні ресурси Євразії.

Багатство флори і флористичні області Євразії. Основні етапи історії формування флори і рослинного покриву Євразії. Рослинні ресурси Євразії. Ліси Євразії та їх охорона.

Тема 10. Фауна і тваринний світ Євразії. Фауна і фауністичні області Євразії. Фауністичні комплекси четвертинного періоду і формування сучасних фауністичних комплексів. Фауністичні комплекси по природних зонах Євразії.

Тема 11. Географічні пояси і природні зони. Географічні пояси і природні зони Євразії. Характеристика природних зон Євразії. Ступінь освоєння природних зон. Зональні природні ресурси та питання їх раціонального використання. Охорона природи. Заповідники.

Тема 12. Фізико-географічне районування Євразії. Принципи фізико-географічного районування Євразії. Методи фізико-географічного районування на регіональному рівні. Основні таксономічні одиниці фізико-географічного районування. Фізико-географічна країна – як головна одиниця фізико-географічного районування материка. Схеми фізико-географічного районування.

Тема 13. Фізико-географічні країни Європейської острівної Арктики і Західної Європи. Основні критерії виділення ФГК Європейської острівної Арктики та відмінні особливості природи різних архіпелагів. Критерії виділення та основні особливості ФГК

Ісландії. Головні критерії виділення та відмінні особливості Фенноскандії. Критерії виділення, головні особливості і внутрішні відміни ФГК Британських островів і герцинської Європи та Середньої Європи. Критерії виділення, головні особливості і внутрішні відміни Альпійсько-Карпатської ФГК. Критерії виділення і відмінні особливості ФГК «Європейське Середземномор'я».

Тема 14. Східноєвропейська рівнинна ФГК. Географічне положення Східноєвропейської ФГК. Критерії виділення Східноєвропейської рівнинної ФГК. Особливості геологічної будови і тектоніка. Морфоструктури і морфоскульптури. Клімат і кліматичні області. Підземні і поверхневі води. Найбільші ріки та їх гідрологічні особливості. Типи озер та їх гідрологічні особливості і географічний розподіл. Ґрунти і рослинний покрив. Тваринний світ. Заповідники. Природні зони. Фізико-географічне районування. Ступінь освоєння природних ресурсів та питання охорони природи і раціонального природокористування.

Тема 15. Фізико-географічні країни Європи: Уральська і Кримсько-Кавказька. Географічне положення, критерії виділення і основні особливості Уральської ФГК. Комплексна ФГ характеристика Уралу. Фізико-географічні області Уралу.

Критерії виділення і географічне положення Кримсько-Кавказької ФГК. Комплексна ФГ характеристика Криму. Фізико-географічні області Криму. Комплексна ФГ характеристика Кавказу. Орографічна схема Кавказу та орографічні області. фізико-географічні області Кавказу.

Тема 16. Фізико-географічні країни азійського сектору Арктики та Сибіру. Основні критерії виділення та особливості азійського сектору Арктики. Критерії виділення ФГК Західного Сибіру та її географічне положення. Комплексна ФГ характеристика Західного Сибіру. Природні зони і провінції Західного Сибіру. Природні ресурси і екологічні проблеми.

Критерії виділення ФГК Середнього Сибіру та її географічне положення. Геологічна історія і тектоніка. Рельєф. Клімат і води Середнього Сибіру. Широтна зональність і висотна поясність ґрунтів і рослинного покриву. Фізико-географічне районування. Природні ресурси Середнього Сибіру.

Критерії виділення Байкальської гірської країни. Комплексна

ФГ характеристика Байкальської гірської країни. Фізико-географічні області і природні ресурси Байкальської гірської країни.

Критерії виділення Алтайсько-Саянської ФГК. Географічне положення. Орографія. Комплексна ФГ характеристика. Фізико-географічні області Алтаю і Саян. Природні ресурси і екологічні проблеми Алтайсько-Саянської ФГК.

Північно-Східний Сибір (Верхоянсько-Колимська ФГК). Географічне положення. Орографія. Фізико-географічна характеристика всіх компонентів. Фізико-географічні області і природні ресурси Північно-Східного Сибіру.

Тема 17. Фізико-географічні країни Східної Азії. Географічне положення і критерії виділення Північно-Притихоокеанської (Камчатсько-Курильської) ФГК. Орографія. Комплексна ФГ характеристика і фізико-географічні області. Природні ресурси і заповідники.

Географічне положення і критерії виділення Амуро-Манджурської ФГК (Північно-Східний Китай, Корея, Сахалін). Орографія. Комплексна ФГ характеристика країни. Ландшафти і фізико-географічне районування. Природні ресурси і заповідники.

Географічне положення і критерії виділення Японських островів. Комплексна ФГ характеристика. Фізико-географічні області і природні ресурси.

Географічне положення і критерії виділення ФГК Східного Китаю. Комплексна ФГ характеристика. Фізико-географічні області і природні ресурси та їх використання.

Тема 18. Фізико-географічні країни Середньої і Центральної Азії. Географічне положення, критерії виділення і комплексна ФГ характеристика Турансько-Казахської ФГК.

Ландшафтна характеристика рівнинних пустель Середньої Азії. Типи пустинь. Природні ресурси і заповідники рівнин Середньої Азії.

Географічне положення і критерії виділення гірської Середньо-Азійської ФГК. Орографічна схема (Памір, Тянь-Шань, Гіндукуш.) Комплексна ФГ характеристика. Фізико-географічне районування і природні ресурси Середньої Азії.

Географічне положення і критерії виділення рівнинної Центрально-Азійської ФГК (Алашань, Гобі, Лесове плато, Ордос,

Джунгарська, Таримська улоговини).

Географічне положення і критерії виділення ФГК Тибету. Орографія. Комплексна ФГ характеристика. Фізико-географічне районування.

Тема 19. Фізико-географічні країни Західної Азії. Географічне положення критерії виділення, особливості природи і внутрішні відміни Малоазійського нагір'я.

Критерії виділення, головні особливості природи і внутрішні відміни ФГК Вірменського нагір'я. Критерії виділення і географічне положення ФГК Іранського нагір'я. Орографічна система. Комплексна ФГ характеристика Іранського нагір'я. Фізико-географічне районування.

Критерії виділення і комплексна ФГ характеристика ФГК «Левант».

Критерії виділення, особливості природи і природні ресурси ФГК Месопотамії.

Географічне положення і критерії виділення ФГК Аравійського півострова. Комплексна ФГ характеристика Аравії. Типи пустинь Аравії.

Тема 20. Фізико-географічні країни Південної і Південно-Східної Азії. Географічне положення і критерії виділення Гімалайської гірської ФГК. Орографічна схема. Характеристика природних умов, типи висотної поясності і ФГ області Гімалаїв.

Критерії виділення, фізико-географічні особливості і внутрішні відміни Індо-Гангської рівнинної ФГК.

Критерії виділення і орографія Індостану і Шрі-Ланки. Комплексна ФГ характеристика, фізико-географічне районування і природні ресурси Індостану.

Критерії виділення ФГК Індокитаю. Головні особливості орографії і природних умов Індокитаю. Фізико-географічні особливості і природні ресурси.

Географічне положення, критерії виділення і орографія Малайсько-Філіпінської ФГК. Характеристика природних умов і природних ресурсів Малайського архіпелагу.

Регіональна економічна і соціальна географія

(автор – к.г.н. доцент Заблоцький Б. В.)

Тема 1. Регіональна економічна і соціальна географія світу

як навчальна дисципліна. Об'єкт, предмет, мета і завдання дисципліни. Регіональний поділ світового простору, основні критерії регіоналізації. Загальні плани суспільно-географічної характеристики регіону.

Політична карта світу як геополітична система. Держава – головна форма просторової організації суспільства. Поняття «країна» і «держава», їх суспільно-географічна сутність. Державна територія. Систематизація країн світу за кількісними і якісними ознаками: часом формування чи проголошення незалежності; розмірами території; чисельністю населення; географічним положенням. Державний лад та його складові: форма державного правління; форма політичного режиму; форма державного устрою. Соціально-економічна типологія країн за широким набором критеріїв.

Тема 2. Європа як суспільно-географічний простір. Особливості економіко-географічного положення Європи. Склад регіону. Сучасна політична карта Європи. Форми державного правління і територіального устрою країн Європи. Прояви сепаратизму. Типи країн Європи за рівнем економічного розвитку. Інтеграційні процеси. Міжнародні організації в Європі: Європейський Союз, Рада Європи. Країни Шенгенської зони. Роль НАТО у загальноєвропейській системі безпеки.

Основні риси географії населення: складна демографічна ситуація, широке поширення міграційних процесів, строкатий національний склад, високий рівень урбанізованості. Значення і місце Європи у світовому господарстві: історичний аспект і сучасність. Основні риси географії господарства Європейського субконтиненту.

Тема 3. Західна Європа. Німеччина. Франція. Загальні відомості про регіон, особливості економіко-географічного положення. Природні умови і ресурси, населення. Особливості економічного розвитку та загальна характеристика господарства регіону. Промисловість, сільське господарство, транспорт, зовнішньоекономічні зв'язки, рекреація і туризм.

Німеччина. Місце країни у світі та регіоні. Основні чинники, що визначають місце країни у міжнародному поділі праці (МГПП). Система розселення і роль федеральних земель в її розвитку. Особливості сучасного постіндустріального розвитку країни.

Домінуючі складники третинного сектору. Промислові виробництва, що визначають міжнародну спеціалізацію країни. Особливості аграрного сектору. Характерні риси просторової організації господарства. Зовнішні економічні зв'язки. Міжнародні зв'язки України з Німеччиною.

Франція. Місце країни у світі та регіоні. Основні чинники, що визначають місце країни у міжнародному поділі праці. Система розселення. Франкофонія. Особливості сучасного постіндустріального розвитку країни. Домінуючі складники третинного сектору. Промислові виробництва, що визначають міжнародну спеціалізацію країни. Особливості аграрного сектору. Характерні риси просторової організації господарства. Зовнішні економічні зв'язки. Міжнародні зв'язки України з Францією.

Тема 4. Північна Європа. Великобританія. Загальні відомості про регіон, особливості економіко-географічного положення. Природні умови і ресурси, населення. Особливості економічного розвитку та загальна характеристика господарства регіону. Промисловість, сільське господарство, транспорт, зовнішньоекономічні зв'язки, рекреація і туризм.

Велика Британія. Місце країни у світі та регіоні. Основні чинники, що визначають місце країни у міжнародному поділі праці. Система розселення. Співдружність націй. Особливості сучасного постіндустріального розвитку країни. Домінуючі складові третинного сектору. Промислові виробництва, що визначають міжнародну спеціалізацію країни. Особливості аграрного сектору. Характерні риси просторової організації господарства. Зовнішні економічні зв'язки. Міжнародні зв'язки України з Великою Британією.

Тема 5. Південна Європа. Італія. Загальні відомості про регіон, особливості економіко-географічного положення. Природні умови і ресурси, населення. Особливості економічного розвитку та загальна характеристика господарства регіону. Промисловість, сільське господарство, транспорт, зовнішньоекономічні зв'язки, рекреація і туризм.

Італія. Місце країни у світі та регіоні. Основні чинники, що визначають місце країни у міжнародному поділі праці. Система розселення.

Особливості сучасного постіндустріального розвитку країни.

Домінуючі складові третинного сектору. Промислові виробництва, що визначають міжнародну спеціалізацію країни. Спеціалізація аграрного сектору. Характерні риси просторової організації господарства. Зовнішні економічні зв'язки. Міжнародні зв'язки України з Італією.

Тема 6. Східна Європа. Польща. Росія. Загальні відомості про регіон, особливості економіко-географічного положення. Природні умови і ресурси, населення. Особливості економічного розвитку та загальна характеристика господарства регіону. Промисловість, сільське господарство, транспорт, зовнішньоекономічні зв'язки, рекреація і туризм.

Польща. Місце країни у світі та регіоні. Основні чинники, що визначають місце країни у міжнародному поділі праці. Система розселення. Прискорений розвиток третинного сектору, сучасна транспортна система країни. Промислові виробництва, що визначають міжнародну спеціалізацію країни. Спеціалізація аграрного сектору. Характерні риси просторової організації господарства. Зовнішні економічні зв'язки. Міжнародні зв'язки України з Польщею.

Росія. Місце країни у світі та регіоні. Основні чинники, що визначають місце країни у міжнародному поділі праці. Національний склад населення. Українська діаспора в Росії. Система розселення. Роль Москви у контролі та перерозподілі економічних ресурсів країни. Промислові виробництва, що визначають міжнародну спеціалізацію країни. Спеціалізація сільського господарства. Особливості розвитку третинного сектору. Характерні риси просторової організації господарства. Зовнішні економічні зв'язки. Міжнародні зв'язки України з Росією.

Тема 7. Регіон Східна Азія. Японія. Китай. Загальні відомості про регіон, особливості економіко-географічного положення. Природні умови і ресурси, населення. Особливості економічного розвитку та загальна характеристика господарства регіону. Промисловість, сільське господарство, транспорт, зовнішньоекономічні зв'язки, рекреація і туризм.

Японія. Місце країни у світі та регіоні. Основні чинники, що визначають місце країни у міжнародному поділі праці. Система розселення. Особливості сучасного постіндустріального розвитку країни. Домінуючі складники третинного сектору. Промислові

виробництва, що визначають міжнародну спеціалізацію країни. Традиції і технології у сільському господарстві. Транспортна система країни. Характерні риси просторової організації господарства: Тихоокеанський промисловий район, мережа технопарків і технополісів. Зовнішні економічні зв'язки. Міжнародні зв'язки України з Японією.

Китай. Місце країни у світі та регіоні. Основні чинники, що визначають місце країни у міжнародному поділі праці. Система розселення. Експортна орієнтація економіки. Особливості розвитку і розміщення виробництв первинної і вторинної сфери. Домінуючі складові третинного сектору. Характерні риси просторової організації господарства. Спеціальні економічні зони. Зовнішні економічні зв'язки. Міжнародні зв'язки України з Китаєм.

Тема 8. Західна Азія. Туреччина. Загальні відомості про регіон, особливості економіко-географічного положення. Природні умови і ресурси, населення. Особливості економічного розвитку та загальна характеристика господарства регіону. Промисловість, сільське господарство, транспорт, зовнішньоекономічні зв'язки, рекреація і туризм.

Місце країни у світі та регіоні. Основні чинники, що визначають місце країни у міжнародному поділі праці. Система розселення. Особливості сучасного постіндустріального розвитку країни. Домінуючі складники третинного сектору. Промислові виробництва, що визначають міжнародну спеціалізацію країни. Особливості аграрного сектору. Характерні риси просторової організації господарства. Зовнішні економічні зв'язки. Міжнародні зв'язки України з Туреччиною.

Тема 9. Центральна Азія. Казахстан. Загальні відомості про регіон, особливості економіко-географічного положення. Природні умови і ресурси, населення. Особливості економічного розвитку та загальна характеристика господарства регіону. Промисловість, сільське господарство, транспорт, зовнішньоекономічні зв'язки, рекреація і туризм.

Казахстан. Місце країни у світі та регіоні. Основні чинники, що визначають місце країни у міжнародному поділі праці. Система розселення. Особливості сучасного постіндустріального розвитку країни. Домінуючі складники третинного сектору. Промислові виробництва, що визначають міжнародну спеціалізацію країни.

Особливості аграрного сектору. Характерні риси просторової організації господарства. Зовнішні економічні зв'язки. Міжнародні зв'язки України з Казахстаном.

Тема 10. Південно-Східна Азія. Тайланд. Загальні відомості про регіон, особливості економіко-географічного положення. Природні умови і ресурси, населення. Особливості економічного розвитку та загальна характеристика господарства регіону. Промисловість, сільське господарство, транспорт, зовнішньоекономічні зв'язки, рекреація і туризм.

Тайланд. Місце країни у світі та регіоні. Основні чинники, що визначають місце країни у міжнародному поділі праці. Система розселення. Особливості сучасного постіндустріального розвитку країни. Домінуючі складники третинного сектору. Промислові виробництва, що визначають міжнародну спеціалізацію країни. Особливості аграрного сектору. Характерні риси просторової організації господарства. Зовнішні економічні зв'язки.

Тема 11. Південна Азія. Індія. Загальні відомості про регіон, особливості економіко-географічного положення. Природні умови і ресурси, населення. Особливості економічного розвитку та загальна характеристика господарства регіону. Промисловість, сільське господарство, транспорт, зовнішньоекономічні зв'язки, рекреація і туризм.

Індія. Місце країни у світі та регіоні. Основні чинники, що визначають місце країни у міжнародному поділі праці. Система розселення. Особливості структури економіки країни, що розвивається. Спеціалізація сільського господарства. Видобування мінеральних ресурсів. Промислові виробництва, що визначають міжнародну спеціалізацію країни. Особливості розвитку третинного сектору. Характерні риси просторової організації господарства. Зовнішні економічні зв'язки. Міжнародні зв'язки України з Індією.

Тема 12. Північна Америка. Канада. США. Загальні відомості про регіон, особливості економіко-географічного положення. Природні умови і ресурси, населення. Особливості економічного розвитку та загальна характеристика господарства регіону. Промисловість, сільське господарство, транспорт, зовнішньоекономічні зв'язки, рекреація і туризм.

Канада. Місце країни у світі та регіоні. Основні чинники, що визначають місце країни в міжнародному поділі праці. Система

розселення. Українська діаспора в Канаді. Особливості сучасного розвитку країни. Домінуючі складові третинного сектору. Виробництва, що визначають міжнародну спеціалізацію країни. Характерні риси просторової організації. Зовнішні економічні зв'язки. Міжнародні зв'язки України з Канадою.

США. Місце країни у світі та регіоні. Основні чинники, що визначають місце країни в міжнародному поділі праці. Система розселення. Українська діаспора США. Особливості сучасного постіндустріального розвитку країни. Домінуючі складові третинного сектору. Промислові виробництва, що визначають міжнародну спеціалізацію країни. Особливості аграрного сектору. Характерні риси просторової організації господарства. Зовнішні економічні зв'язки. Міжнародні зв'язки України зі США.

Тема 13. Центральна Америка. Мексика. Загальні відомості про регіон, особливості економіко-географічного положення. Природні умови і ресурси, населення. Особливості економічного розвитку та загальна характеристика господарства регіону. Промисловість, сільське господарство, транспорт, зовнішньоекономічні зв'язки, рекреація і туризм.

Мексика. Місце країни у світі та регіоні. Основні чинники, що визначають місце країни у міжнародному поділі праці. Система розселення. Особливості сучасного постіндустріального розвитку країни. Домінуючі складові третинного сектору. Промислові виробництва, що визначають міжнародну спеціалізацію країни. Особливості аграрного сектору. Характерні риси просторової організації господарства. Зовнішні економічні зв'язки.

Тема 14. Кариби. Куба. Загальні відомості про регіон, особливості економіко-географічного положення. Природні умови і ресурси, населення. Особливості економічного розвитку та загальна характеристика господарства регіону. Промисловість, сільське господарство, транспорт, зовнішньоекономічні зв'язки, рекреація і туризм.

Куба. Місце країни у світі та регіоні. Основні чинники, що визначають місце країни у міжнародному поділі праці. Система розселення. Особливості сучасного постіндустріального розвитку країни. Домінуючі складові третинного сектору. Промислові виробництва, що визначають міжнародну спеціалізацію країни. Особливості аграрного сектору. Характерні риси просторової

організації господарства. Зовнішні економічні зв'язки.

Тема 15. Південна Америка. Бразилія. Загальні відомості про регіон, особливості економіко-географічного положення. Природні умови і ресурси, населення. Особливості економічного розвитку та загальна характеристика господарства регіону. Промисловість, сільське господарство, транспорт, зовнішньоекономічні зв'язки, рекреація і туризм.

Бразилія. Місце країни у світі та регіоні. Основні чинники, що визначають місце країни у міжнародному поділі праці. Розселення. Особливості структури економіки країни, що розвивається. Видобування мінеральних ресурсів. Спеціалізація сільського господарства. Промислові виробництва, що визначають міжнародну спеціалізацію країни. Особливості розвитку третинного сектору. Характерні риси просторової організації. Зовнішні економічні зв'язки. Міжнародні зв'язки України з Бразилією.

Тема 16. Північна Африка. Єгипет. Загальні відомості про регіон, особливості економіко-географічного положення. Природні умови і ресурси, населення. Особливості економічного розвитку та загальна характеристика господарства регіону. Промисловість, сільське господарство, транспорт, зовнішньоекономічні зв'язки, рекреація і туризм.

Єгипет. Місце країни у світі та регіоні. Основні чинники, що визначають місце країни в міжнародному поділі праці. Система розселення. Особливості структури економіки країни, що розвивається. Види діяльності, що визначають міжнародну спеціалізацію країни: транспорт, туризм, видобування мінеральних ресурсів, сільське господарство. Характерні риси просторової організації економіки. Зовнішні економічні зв'язки. Міжнародні зв'язки України з Єгиптом.

Тема 17. Середня Африка. Демократична Республіка Конго. Загальні відомості про регіон, особливості економіко-географічного положення. Природні умови і ресурси, населення. Особливості економічного розвитку та загальна характеристика господарства регіону. Промисловість, сільське господарство, транспорт, зовнішньоекономічні зв'язки, рекреація і туризм.

ДРК. Місце країни у світі та регіоні. Основні чинники, що визначають місце країни в міжнародному поділі праці. Система розселення. Особливості структури економіки країни, що

розвивається. Види діяльності, що визначають міжнародну спеціалізацію країни: транспорт, видобування мінеральних ресурсів, сільське господарство. Характерні риси просторової організації економіки. Зовнішні економічні зв'язки.

Тема 18. Західна Африка. Нігерія. Загальні відомості про регіон, особливості економіко-географічного положення. Природні умови і ресурси, населення. Особливості економічного розвитку та загальна характеристика господарства регіону. Промисловість, сільське господарство, транспорт, зовнішньоекономічні зв'язки, рекреація і туризм.

Нігерія. Місце країни у світі та регіоні. Основні чинники, що визначають місце країни в міжнародному поділі праці. Система розселення. Особливості структури економіки країни, що розвивається. Види діяльності, що визначають міжнародну спеціалізацію країни: транспорт, видобування мінеральних ресурсів, сільське господарство. Характерні риси просторової організації економіки. Зовнішні економічні зв'язки.

Тема 19. Східна Африка. Кенія. Загальні відомості про регіон, особливості економіко-географічного положення. Природні умови і ресурси, населення. Особливості економічного розвитку та загальна характеристика господарства регіону. Промисловість, сільське господарство, транспорт, зовнішньоекономічні зв'язки, рекреація і туризм.

Кенія. Місце країни у світі та регіоні. Основні чинники, що визначають місце країни в міжнародному поділі праці. Система розселення. Особливості структури економіки країни, що розвивається. Види діяльності, що визначають міжнародну спеціалізацію країни: транспорт, видобування мінеральних ресурсів, сільське господарство. Характерні риси просторової організації економіки. Зовнішні економічні зв'язки.

Тема 20. Південна Африка. ПАР. Загальні відомості про регіон, особливості економіко-географічного положення. Природні умови і ресурси, населення. Особливості економічного розвитку та загальна характеристика господарства регіону. Промисловість, сільське господарство, транспорт, зовнішньоекономічні зв'язки, рекреація і туризм.

ПАР. Місце країни у світі та регіоні. Основні чинники, що визначають місце країни в міжнародному поділі праці. Система

розселення. Особливості структури економіки. Виробництва, що визначають міжнародну спеціалізацію країни. Особливості розвитку третинного сектору економіки. Характерні риси просторової організації економіки. Зовнішні економічні зв'язки. Міжнародні зв'язки України з ПАР.

Тема 21. Австралія і Нова Зеландія. Загальні відомості про регіон, особливості економіко-географічного положення. Природні умови і ресурси, населення. Особливості економічного розвитку та загальна характеристика господарства регіону. Промисловість, сільське господарство, транспорт, зовнішньоекономічні зв'язки, рекреація і туризм.

Австралія. Місце країни у світі та регіоні. Основні чинники, що визначають місце країни в міжнародному поділі праці. Система розселення. Українська діаспора в Австралії. Особливості сучасного розвитку країни. Домінуючі складові третинного сектору. Виробництва, що визначають міжнародну спеціалізацію країни. Географія вторинного та третинного секторів господарства. Характерні риси просторової організації виробництва товарів та послуг. Зовнішні економічні зв'язки, міжнародні зв'язки України з Австралією.

Тема 22. Меланезія. Мікронезія. Полінезія. Особливості географічного положення регіону. Держави та залежні території, що входять до складу Мікронезії, Меланезії та Полінезії. Основні чинники, що визначають місце країн в міжнародному поділі праці. Види господарської діяльності, що визначають міжнародну спеціалізацію країн. Кустарні промисли і ремесла. Зовнішні економічні зв'язки. Розташування військових баз іноземних держав.

3. ЗМІСТ АТЕСТАЦІЙНОГО ІСПИТУ

3.1. Приклади тестових завдань першого рівня складності

3.1.1. Приклади тестових завдань першого рівня складності з дисципліни «Фізична географія України»

1. На території України виділяють зони: а) мішаних лісів, хвойно-широколистяних лісів, лісостепова, степова; б) мішаних лісів, лісостепова, степова; в) Українські Карпати, Крим, мішаних лісів, лісостепова, степова; г) хвойно-широколистяних лісів, лісостепова, степова, пустель.

2. Назвіть ознаки, за якими виділяється фізико-географічна зона: а) континентальність клімату і різного характеру трансформації повітряних мас; б) виявлення ландшафтних типів ґрунтово-рослинного покриву, певного співвідношення тепла і вологи; в) відмінностей радіаційного балансу, типів атмосферної циркуляції; г) геолого-геоморфологічні відмінності, тектоніка.

3. Зона мішаних лісів розташована в межах таких геоструктурних областей: а) Українського кристалічного щита, Донецько-Дніпровської западини, Галицько-Волинської западини; б) Воронежського кристалічного масиву, Донецько-Дніпровської западини; в) Українського кристалічного щита, Донецько-Дніпровська западини, Галицько-Волинської западини, Воронежського кристалічного масиву; г) Галицько-Волинської западини, Донецько-Дніпровської западини, Мізоцького кряжу, Приазовської височини.

4. В Україні широколисті ліси охоплюють територію: а) Поліської низовини; б) Придніпровської низовини; в) Хотинської височини; г) Приазовської височини.

5. Укажіть основні типи ґрунтів Українського Полісся: а) дерново-підзолисті різного механічного складу, підзолисті, болотні, зустрічаються сірі та темно сірі лісові ґрунти; б) дерново-підзолисті різного механічного складу, підзолисті, зустрічаються сірі та темно сірі лісові ґрунти; в) дерново-підзолисті різного механічного складу, чорноземи, болотні, зустрічаються сірі та темно сірі лісові ґрунти; г) дерново-підзолисті різного механічного складу, підзолисті, солонці.

6. У формуванні рельєфу зони мішаних лісів України найбільшу роль відіграють відклади: а) водно-аккумулятивні відклади; б) водно-льодовикові відклади; в) льодовикові; г) озерні.
7. В Україні широколисті ліси охоплюють територію: а) Поліської низовини; б) Придніпровської низовини; в) Хотинської височини; г) Приазовської височини.
8. Укажіть характерні типи ґрунтів лісостепової зони України: а) опідзолені і типові чорноземи, темно-сірі, світло-сірі лісові, чорноземи реградовані, лучно-чорноземні; б) каштанові, торфові, дерново-підзолисті глеюваті, болотні ґрунти; в) дерново-карбонатні ґрунти, буроземні, сірі лісові; г) дерново-піщані, дернові опідзолені, коричневі.
9. Поліська низовина розміщена в межах зони: а) мішаних лісів; б) лісостепу; в) широколистяних лісів; г) степу.
10. На території України горби, які називають могилами, характерні для рельєфу зони: а) мішаних лісів; б) лісостепу; в) широколистяних лісів; г) степу.
11. На якій давній платформі лежить територія України? а) Східноєвропейській; б) Західносибірській.; в) Туранській; г) Західноєвропейській.
12. Яка найвища частина Подільської височини? а) Мізоцький кряж; б) Кременецькі гори; в) Гологори; г) Товтри.
13. Річка Західний Буг належать до басейну: а) Чорного моря; б) Балтійського моря; в) Азовського моря; г) Каспійського моря.
14. Визначте, які ґрунти характерні для південного степу: а) підзолисті; б) каштанові; в) сіроземи; г) чорноземи.
15. Соснові та мішані ліси поширені на: а) Подільській височині; б) Поліссі; в) Придніпровській височині; г) Причорноморській низовині.
16. У межах Східноєвропейської платформи виділяють: а) Карпатську споруду; б) Скіфську плиту; в) Дніпровсько-Донецьку западину; г) Причорноморську западину.

17. Визначте, для якої території України характерні такі кліматичні показники: середньомісячна температура липня становить $+22^{\circ}\dots+23^{\circ}\text{C}$, січня $-3^{\circ}\dots-4^{\circ}\text{C}$, опадів випадає 350-400 мм на рік?
а) Для північно-західної; б) Для Причорномор'я; в) Для гірських Карпат; г) Для Південного берегу Криму.
18. Визначте, які ґрунти характерні для степів України:
а) підзолисті; б) темно-сірі; в) сіроземи; г) чорноземи.
19. Постійні вітри характерні для території України: а) пасати; б) бризи; в) мусони; г) західні вітри.
20. Найбільшу площу ялинові ліси займають на: а) Поліссі; б) Подільській височині; в) Українських Карпатах; г) Донецькій височині.
21. Річна кількість опадів у межах зон мішаних і широколистяних лісів України становить: а) 550-700 мм; б) 400-450 мм; в) 240-280 мм; г) 360-400 мм.
22. Укажіть характерні типи ґрунтів лісостепової зони України:
а) опідзолені і типові чорноземи, темно-сірі, світло-сірі лісові, чорноземи реградовані, лучно-чорноземні; б) каштанові, торфові, дерново-підзолисті глеюваті, болотні ґрунти; в) дерново-карбонатні ґрунти, буроземні, сірі лісові; г) дерново-піщані, дернові опідзолені, коричневі.
23. Фізико-географічна одиниця, що виділяється на основі врахування значних відмін радіаційного балансу і термічного режиму та типів атмосферної циркуляції, що визначають певний характер, спрямованість, та інтенсивність фізико-географічних процесів, що зумовлює формування різко відмінних типів ґрунтового рослинного покриву: а) фізико-географічні краї (провінції); б) фізико-географічні пояси; в) фізико-географічні країни; г) фізико-географічні області.
24. На території України тип рівнинних ландшафтів, що сформувалися в умовах недостатньої зволоженості й достатньої кількості тепла на лесових породах і лесах, – це: а) широколистяно-лісові ландшафти; б) мішано лісові ландшафти; в) степові ландшафти; г) лісостепові ландшафти.

25. На території України тип середньоєвропейських ландшафтів і східноєвропейських ландшафтів, що сформувалися в умовах помірно теплого клімату близького до оптимального, – це: а) широколистяно-лісові ландшафти; б) мішано-лісові ландшафти; в) степові ландшафти; г) лісостепові ландшафти.

3.1.2. Приклади тестових завдань першого рівня складності з дисципліни «Економічна і соціальна географія України»

1. Укажіть, як називають історико-географічну область, що знаходиться на крайньому північному заході України: а) Полісся; б) Волинь; в) Галичина; г) Покуття.

2. Укажіть області України, які мають найбільші запаси рудних копалин: а) Чернівецька, Рівненська; б) Дніпропетровська, Запорізька; в) Тернопільська, Черкаська; г) Кіровоградська, Луганська.

3. Укажіть область, у населенні якої частка українців є найвищою: а) Івано-Франківська; б) Тернопільська; в) Чернівецька; г) Львівська.

4. Укажіть рядок з назвами міст, у яких переважають транспортні функції: а) Борислав, Коломия, Кам'янець-Подільський, Черкаси; б) Ковель, Шепетівка, Знам'янка, Яснувата; в) Жмеринка, Фастів, Мукачеве, Дрогобич; г) Здолбунів, Стрий, Миргород, Шостка.

5. Укажіть основний принцип розміщення підприємств сільськогосподарського машинобудування: а) наявність палива та сировини; б) наявність споживача; в) наявність трудових ресурсів; г) наявність земельних ресурсів.

6. Вкажіть основний принцип розміщення підприємств важкого машинобудування: а) паливно-енергетична база та сировина; б) сировина та водні ресурси; в) сировина та споживач; г) трудові ресурси та сировина.

7. Укажіть, до якої групи галузей хімічної промисловості відносять виробництво кислот, солей, соди, добрив, хлору: а) до основної хімії; б) до хімії органічного синтезу; в) до гірничохімічної промисловості; г) до агрохімічної промисловості.

8. Укажіть, які з електростанцій посідають провідне місце у виробництві електроенергії в Україні: а) ГЕС; б) АЕС; в) ТЕС; г) СЕС.
9. Укажіть назву області, в якій розташоване Шебелинське газове родовище: а) Донецька; б) Полтавська; в) Харківська; г) Дніпропетровська.
10. Укажіть центр з виробництва лляних тканин в Україні: а) Кропивницький; б) Житомир; в) Запоріжжя; г) Суми.
11. Укажіть центр целюлозно-паперової промисловості в Україні: а) Коростень; б) Шепетівка; в) Понінка; г) Сарни.
12. Укажіть галузь кольорової металургії, яка є провідною в Україні: а) мідна; б) свинцево-цинкова; в) алюмінієва; г) виплавка золота і срібла.
13. Укажіть один із найбільших центрів ракетобудування в світі: а) Київ; б) Дніпро; в) Харків; г) Донецьк.
14. Укажіть місто, в якому виробляють річкові судна: а) Київ; б) Нікополь; в) Харків; г) Бердянськ.
15. Укажіть найбільше підприємство з виробництва нікелю в Україні: а) Побузький завод; б) Констянтинівський завод; в) Запорізький завод; г) Микитівський завод.
16. Укажіть визначальний фактор розміщення підприємств металургії кольорових важких металів: а) сировинний; б) трудові ресурси; в) паливний; г) споживчий.
17. Укажіть галузь харчової промисловості, яка тяжіє до споживача: а) молочна; б) рибна; в) олійна; г) цукрова.
18. Укажіть види сировини для отримання азотних добрив: а) фосфорити й апатити; б) коксівний та природний газ; в) кухонна сіль і сірка; г) калійні та магнієві солі.
19. Укажіть найпотужнішу теплову електростанцію України: а) Ладижинська; б) Бурштинська; в) Вуглегірська; г) Зміївська.
20. Укажіть головний чинник будівництва підприємств чорної металургії в Україні: а) власна сировина; б) власне паливо; в) судноплавний Дніпро; г) вигідне розташування між сировиною і паливом.

21. Укажіть рядок із назвами областей України, у яких розміщена найбільша кількість підприємств олійно-жирової промисловості:
а) Дніпропетровська, Донецька, Луганська, Кіровоградська;
б) Вінницька, Хмельницька, Черкаська, Полтавська; в) Чернівецька, Вінницька, Закарпатська, Чернігівська; г) Одеська, Запорізька, Рівненська, Волинська.
22. Укажіть основний район вирощування картоплі в Україні:
а) Полісся; б) Степ; в) Лісостеп; г) Карпати.
23. Укажіть провідну галузь тваринництва в Лісостепу та на Поліссі:
а) скотарство; б) птахівництво; в) вівчарство; г) свинарство.
24. Укажіть сільськогосподарську зону України, в якій добре розвинені молочно-м'ясне скотарство, свинарство, льонарство, картоплярство та зернове господарство:
а) лісостепова зона; б) степова зона; в) поліська зона; г) передгірська зона.
25. Укажіть галузь, яка не належить до соціальної інфраструктури:
а) вантажний транспорт, матеріально-технічне постачання;
б) наукове та побутове обслуговування; в) пасажирський транспорт, сфера управління; г) освіта, охорона здоров'я.

3.1.3. Приклади тестових завдань першого рівня складності з дисципліни «Географія материків і океанів»

1. Скидовий тип берегів має найбільшу протяжність на материку:
а) Африка; б) Австралія; в) Антарктида; г) Південна Америка.
2. Південна Америка розташована здебільшого в широтах:
а) екваторіальних і субекваторіальних; б) тропічних і субтропічних;
в) помірних і субантарктичних; г) субантарктичних і антарктичних.
3. У чотирьох півкулях Землі розташований материк: а) Африка; б) Австралія; в) Антарктида; г) Північна Америка.
4. Площа Світового океану становить: а) 345 млн.км²; б) 361 млн.км²; в) 372 млн.км²; г) 350 млн.км².
5. Яка біогеографічна область Світового океану характеризується найбільшою видовою різноманітністю?
а) Арктична; б) Антарктична; в) Пн. Атлантична; г) Пн. Тихоокеанська; г) Індо-Тропіко-Тихоокеанська.

6. Сучасний об'єм вод Світового океану становить: а) 1153 млрд.км³; б) 1240 млрд.км³; в) 1345 млрд.км³; г) 1300 млрд.км³.
7. На яких глибинах зосереджено майже 60 % всієї біомаси Світового океану? а) до 200 м; б) 200-1000 м; в) 1000-3000 м; г) глибше 3000 м.
8. Перехідна зона найбільшу площу займає в океані: а) Тихому; б) Атлантичному; в) Індійському; г) Північно-Льодовитому.
9. Улоговини окраїнних морів входять до: а) підводної окраїни материків; б) перехідної зони; в) ложа океану; г) серединно-океанічних хребтів.
10. Солоність вод Світового океану найвища в: а) помірних широтах; б) субтропічних; в) тропічних; г) екваторіальних.
11. 90 % лососевих риб водиться в: а) Тихому; б) Атлантичному; в) Індійському; г) Північно-Льодовитому.
12. Яка течія в Атлантичному океані є теплою і належить лише до циклонального колообігу? а) Гольфстрім; б) Канарська; в) Норвезька; г) Лабрадорська.
13. Укажіть, в яку епоху складчастості утворилися Альпи: а) кайнозойську; б) палеозойську; в) мезозойську; г) каледонську.
14. Укажіть, західні схили яких гір розчленовані фіордами: а) Піренеїв; б) Скандинавських; в) Апеннін; г) Альп.
15. Укажіть, де знаходиться полюс холоду Азії і всієї Північної півкулі: а) Земля Франца-Йосифа; б) Чукотський п-ів; в) Оймякон; г) півострів Таймир.
16. Кліматичні умови Західного Сибіру взимку визначаються пануванням: а) Азійського максимуму; б) Південно-Азійського максимуму; в) північно-східних пасатів; г) Азорського максимуму.
17. Виберіть найбільшу за площею рівнину Європи: а) Середньоевропейська; б) Східноєвропейська; в) Придніпровська; г) Середньодунайська.
18. Найбільшим нагір'ям світу є: а) Джунгарське; б) Бейшань; в) Тибет; г) Ціньлінь.

19. Найактивніший вулкан о. Ісландія: а) Загселом; б) Гекла; в) Окюдль; г) Лансі.
20. Яким океаном омивається Північна Америка із заходу? а) Тихим; в) Північним Льодовитим; б) Атлантичним; г) Індійським.
21. Назвіть крайню північну точку Північної Америки: а) мис Мерчісон; б) мис Принца Уельського; в) мис Мар'ято; г) мис Сент-Чарльз.
22. Яка затока отримала назву «Льодовий мішок»? а) Гудзонова; б) Каліфорнійська; в) Мексиканська; г) Аляска.
23. Яка рівнина Північної Америки багата на поклади нафти і газу? а) Великі рівнини; б) Примексиканська низовина; в) Центральні рівнини; г) Лаврентійська височина.
24. Визначальним атмосферним процесом для Європи є: а) циклонічна діяльність; б) антициклонічна діяльність; в) випадання опадів; г) Ісландський мінімум.
25. Який тип рослинності (ландшафтів) є наймолодшими на території Євразії: а) тайговий; б) тундровий; в) лісостеповий; г) полтавський.

3.1.4. Приклади тестових завдань першого рівня складності з дисципліни «Регіональна економічна і соціальна географія»

1. Яке з наведених визначень найбільш повно розкриває поняття «держава»? а) частина поверхні земної кулі, що має певні просторові межі; б) суверенна країна з певною територією, господарством і політичною владою; в) територія, заселена етнічно однорідним населенням з однаковою культурою і господарством; г) територія із визначеними кордонами, яка може мати суверенітет або бути залежною.
2. На які групи поділяються країни за формою державного устрою? а) республіки, монархії, країни у складі Співдружності; б) унітарні, федеративні, умовно унітарні країни; в) суверенні держави, володіння і залежні території, самопроголошені держави; г) демократичні, авторитарні, тоталітарні країни.

3. Яке з наведених визначень розкриває поняття «федерація»?
- а) союз незалежних держав, кожна з яких самостійна в управлінні внутрішнім життям і проведенні зовнішньої політики;
  - б) держава, що керується з одного центру і не має у своєму складі самоврядних утворень;
  - в) багатонаціональна держава;
  - г) держава союзного типу, яка складається із автономних утворень, що мають певну самостійність в управлінні соціально-економічним життям.
4. На які групи поділяються країни за політичним статусом?
- а) республіки, монархії, країни у складі Співдружності;
  - б) унітарні, федеративні, умовно унітарні країни;
  - в) суверенні держави, володіння і залежні території, самопроголошені держави;
  - г) демократичні, авторитарні, тоталітарні країни.
5. Як називаються держави, в яких органи державної влади (парламент або парламент і президент) обираються народом на певний час?
- а) республіки;
  - б) монархії;
  - в) суверенні держави;
  - г) федерації.
6. Як називаються держави, які керуються з одного центру і не мають у своєму складі політично самоврядних територіальних утворень?
- а) монархії;
  - б) республіки;
  - в) унітарні держави;
  - г) федеративні держави.
7. Що називається делімітацією кордону?
- а) встановлення лінії кордону на місцевості та його закріплення спеціальними знаками;
  - б) встановлення лінії кордону за допомогою великомасштабних карт, його проведення на них і детальний опис;
  - в) позначення лінії кордону на топографічних картах за допомогою спеціальних умовних знаків;
  - г) утвердження лінії кордону, проведеного на картах і детально описаного, законодавчими органами сусідніх країн.
8. Що називається територіальними водами держави?
- а) ріки, озера, водосховища, канали, внутрішні та зовнішні води, які знаходяться під суверенітетом держави і входять у склад її території;
  - б) морські води держави (моря, затоки, протоки), які глибоко вдаються у суходіл і «замкнуті» вузьким проходом у них;
  - в) смуга води в морях, океанах до відстані 200 морських миль від берегової лінії, які знаходяться під суверенітетом держави;
  - г) смуга

води в морях, океанах на відстань до 12 морських миль від берегової лінії, які знаходяться під суверенітетом держави.

9. Яка з морських акваторій не належить до державної території країни? а) економічна зона; б) внутрішні води; в) сторичні води; г) територіальні води.

10. Які види діяльності має право здійснювати будь-яка країна у морській економічній зоні іншої держави без узгодження з нею? а) видобуток мінеральних ресурсів з надр континентального шельфу; б) розвідка і встановлення запасів природних ресурсів, які містяться у воді, на морському дні та в його надрах; в) вилов риби та експлуатація інших морських біологічних ресурсів; г) плавання пасажирських, торгових та військових суден і польоти літаків.

11. Укажіть вид державного ладу Німеччини: а) унітарна республіка; б) федеративна республіка; в) унітарна монархія; г) федеративна монархія.

12. Укажіть форму правління в ПАР: а) парламентська республіка; б) президентська республіка; в) конституційна монархія; г) абсолютна монархія.

13. Державною мовою в Бразилії є: а) англійська; б) португальська; в) іспанська; г) французька.

14. Грошовою одиницею Нігерії є: а) ранд; б) реал; в) найра; г) фунт.

15. Столицею Гондурасу є: а) Бельмопан; б) Тегусігальпа; в) Джорджтаун; г) Сан-Хосе.

16. До проголошення незалежності Єгипет був колонією: а) Франції; б) Німеччини; в) Бельгії; г) Іспанії; д) Великої Британії.

17. . Що є одиницями найвищого рівня в адміністративно-територіальному поділі Польщі? а) області; б) провінції; в) воєводства; г) землі.

18. У якій частині світу знаходиться найбільше незалежних держав? а) в Європі; б) в Азії; в) в Африці; г) в Америці.

19. Яка з держав є «наймолодшою» за часом появи на політичній карті світу? а) Еритрея; б) Південний Судан; в) Східний Тимор; г) Чорногорія.
20. Яка країна є найменшою в Європі за площею території? а) Ватикан; б) Монако; в) Ліхтенштейн; г) Люксембург.
21. Яка із названих європейських країн має найбільшу чисельність населення? а) Великобританія; б) Іспанія; в) Італія; г) Німеччина.
22. Яка країна Європи найгустіше заселена? а) Нідерланди; б) Ірландія; в) Велика Британія; г) Ісландія.
23. В якій європейській країні більше 70 % електроенергії виробляють на АЕС? а) Франції; б) ФРН; в) Великій Британії; г) Італії.
24. Де знаходяться керівні органи Євросоюзу? а) Брюсселі; б) Стокгольмі; в) Гельсінкі; г) Гаазі.
25. Серед названих країн виберіть групу тих, які належать до постсоціалістичних країн на теренах колишнього Радянського Союзу: а) Литва, Таджикистан, Узбекистан, Китай, Грузія; б) Молдова, Естонія, Киргизстан, Казахстан, Туркменістан; в) Росія, Білорусь, Азербайджан, Іран, Афганістан; г) Вірменія, Латвія, Україна, Монголія, КНДР.

3.2. Приклади тестових завдань другого рівня складності

3.2.1. Приклади тестових завдань другого рівня складності з дисципліни «Фізична географія України»

1. Виберіть характерні ознаки для степової зони: а) поширені чорноземи звичайні і південні; б) поширені каштанові і темно-каштанові ґрунти; в) помірно-континентальний клімат, опадів випадає 450..350 мм, t січня $-5...-2^{\circ}\text{C}$, t липня $+20..24^{\circ}\text{C}$; г) поширені хвойно-широколистяні ліси.
2. Виберіть тектонічні структури, що знаходяться в межах зони степу: а) Український кристалічний щит, Дніпровсько-Донецька западина, відроги Воронезького кристалічного масиву; б) Скіфська плита, Причорноморська западина, Добруджанський передовий

прогин; в) Галицько-Волинська западина, відроги Воронезького кристалічного масиву Скіфська плита; г) Волино-Подільська плита, Скіфська плита, Добруджанський передовий прогин.

3. Розташуйте основні тектонічні структури у межах зони мішаних лісів України із заходу на схід: а) Волино-Подільська плита; б) Дніпровсько-Донецька западина; в) Львівський палеозойський прогин; г) Український кристалічний щит.

4. Встановіть відповідність ознак, які характеризують озеро?

1) Озеро карстового походження; максимальна глибина – 58 м; живиться атмосферними і підземними водами, привертає інтерес численних туристів. а) Світязь; б) Сиваш; в) Ялпуг; г) Синевир.

2) Озеро утворилося внаслідок затоплення долини р. Дунай. Є одним з найбільших озер в Україні, живиться атмосферними і підземними водами.

3) Це солоне озеро-затока; площа його водної поверхні суттєво змінюється залежно від напрямку та швидкості вітру.

4) Озеро знаходиться між гірськими хребтами, на висоті 989 м над рівнем моря, має загатне походження улоговини, привертає інтерес численних туристів.

5. Встановіть відповідність між типами рослинності та особливостями їх поширення чи видового складу:

1) лісова рослинність; а) у травостой переважають костриця червона і лучна, біловус, конюшина, характерні мохово-

2) степова рослинність; б) у видовому складі переважають осоки, очерет,

3) болотяна рослинність; в) найбільші площі займає у Карпатах і Кримських горах, на Поліссі;

4) лучна заплавна рослинність. г) представлена заростями лози, злаковими травостоями пирію повзучого, червоної костриці, конюшини;

д) збереглася здебільшого на схилах балок у передгір'ї Криму, на піщаних косах Азовсько-Чорноморського узбережжя, а також у заповідниках.

3.2.2. Приклади тестових завдань другого рівня складності з дисципліни «Економічна і соціальна географія України»

1. Укажіть складові економічного потенціалу України: а) вигідне економіко-географічне положення; б) великі запаси мінерально-сировинних ресурсів; в) застарілі фонди підприємств промисловості; г) фінансова нестабільність України; ґ) наявність кваліфікованих трудових ресурсів; д) приріст чисельності трудових ресурсів; е) неповна зайнятість населення і безробіття; є) найродючіші у світі ґрунти; ж) виїзд за кордон фахівців високої кваліфікації; з) потужний науково-технічний потенціал.

2. Установіть послідовність областей України за часткою українців – від найменшого показника до найбільшого: а) Донецька; б) Тернопільська; в) АР Крим; г) Черкаська.

3. Установіть послідовність видів транспорту за обсягами вантажообігу в Україні: а) повітряний; б) водний; в) залізничний; г) автомобільний.

4. Виберіть характерні ознаки Столичного економічного району: а) розміщений у північній частині України; б) усі області мають однаковий економічний рівень розвитку; в) рельєф здебільшого рівнинний; г) за кількістю і густотою населення район посідає перше місце в Україні; ґ) лісові ресурси виснажені через надмірне вирубування та аварію на ЧАЕС; д) основні галузі промисловості – паливна, хімічна, машинобудівна; е) паливно-енергетичний комплекс працює на привізній сировині; є) водні ресурси району забезпечують річки Дністер і Дніпро із притоками; ж) сільське господарство має приміську спеціалізацію; з) високо розвинена нафтопереробна галузь.

Варіанти відповідей: 1) а, в, г, е, ж; 2) б, в, д, ж, з; 3) б, в, г, є, з; 4) а, б, г, є, з.

5. Установіть відповідність між виробництвом та видами затратності, найбільш характерними для них:

1) літакобудування;	а) водомісткість;
2) теплоенергетика;	б) наукомісткість;
3) електроенергетика;	в) матеріаломісткість;
4) цукрове виробництво.	г) трудомісткість.

3.2.3. Приклади тестових завдань другого рівня складності з дисципліни «Географія материків і океанів»

1. Найтеплішими є води такого океану: а) Тихого, б) Індійського, в) Атлантичного, г) Південного, д) Північно-Льодовитого. Середня температура вод цього океану становить ____°.

2. Які із названих тварин поширені в океанах?

- А) в Північно-Льодовитому; а) моржі; б) білі ведмеді;
Б) в Південному; в) морський слон; г) пінгвіни;
В) в обох океанах. д) китові; е) тюлені; є) морський лев.

3. Назвіть древні платформи Євразії: а) Західносибірська; б) Західноєвропейська; в) Східноєвропейська; г) Сибірська; д) Таримська; е) Індійська; є) Аравійська; ж) Китайська.

4. Установіть відповідність між річками Євразії і басейнами їх стоку:

- 1) Дніпро, Дунай, Неретва; а) Північний Льодовитий океан;
2) Янцзи, Амур, Хуанхе; б) Тихий океан;
3) Шатт-ель-Араб, Інд, Ганг; в) Атлантичний океан;
4) Єнісей, Оленьок, Анабар; г) Індійський океан.
5) Нева, Північна Двіна, Терек.

5. Виберіть ґрунти, які розвинулися під рослинністю названих місцевостей Центральної рівнинної фізико-географічної країни Північної Америки:

- 1) ліси моренно-горбистих та задрових рівнин; а) Чорноземи та лугово-чорноземні ґрунти;
2) ліси територій, що прилягають до Північноамериканських озер; б) Сірі опідзолені та буроземи;
3) ліси вздовж Південних Аппалач; в) Підзолисті болотні та різні піщані;
4) лісостеги і стеги. г) Дерново-підзолисті та буроземно-підзолисті.

3.2.4. Приклади тестових завдань другого рівня складності з дисципліни «Регіональна економічна і соціальна географія»

1. До субрегіону Кариби належать: а) Гвіана; б) Сальвадор; в) Сент-Вінсент і Гренадини; г) Гаїті; р) Гондурас; д) Гайана.

2. Група країн, з правильно наведеним їх розташуванням у напрямку з півночі на південь: а) Нігер, Нігерія, Намібія, Замбія; б) Венесуела, Бразилія, Парагвай, Аргентина; в) США, Канада, Уругвай, Парагвай; г) Гвінея Бісау, Гвінея, Екваторіальна Гвінея, Габон.

3. Встановіть послідовність проїзду через міста Канади пасажирами, які прямують залізницею із провінції Квебек до провінції Британська Колумбія: а) Калгарі; б) Ванкувер; в) Вінніпег; г) Раджайна.

4. Установіть відповідність між країнами та промисловими районами, розташованими в них:

1) Велика Британія;	а) Ліонський;
2) Франція;	б) Приатлантичний;
3) Німеччина;	в) Галле-Лейпцігський;
4) Польща.	г) Мідлендський;
	д) Сілезький.

5. Визначте ресурсозабезпеченість нафтою країн, указаних у таблиці, і розташуйте їх послідовно, починаючи від найменшого обчисленого показника.

Країни	Запаси, млрд. т	Видобуток, млн. т
А	45,1	420
Б	16,2	120
В	6,7	300
Г	3,8	110

3.3. Завдання третього рівня складності

3.3.1. Завдання третього рівня складності з дисципліни «Фізична географія України»

1. Роль П. А. Тутковського у дослідженні території України.
2. Характеристика геоморфологічної будови України.
3. Характеристика орографії України.
4. Характеристика атмосферної циркуляції над територією України узимку та влітку.

5. Характеристика радіаційних факторів клімату України.
6. Характеристика розподілу температури повітря на території України.
7. Характеристика вітрового режиму на території України.
8. Характеристика розподілу опадів на території України.
9. Характеристика кліматичних ресурсів України.
10. Особливості природи Чорного моря.
11. Особливості природи Азовського моря.
12. Характеристика найбільших річкових басейнів України.
13. Характеристика генетичних типів озер на території України.
14. Характеристика водосховищ України та їх використання.
15. Характеристика підземних вод України.
16. Характеристика водних ресурсів України.
17. Характеристика ґрунтового покриву рівнинної частини території України.
18. Характеристика ґрунтового покриву Українських Карпат і Кримських гір.
19. Характеристика лісів на території України.
20. Характеристика степової рослинності на території України.
21. Несприятливі фізико-географічні процеси на території рівнинної частини України.
22. Несприятливі фізико-географічні процеси на території гірської частини України.
23. Порівняльна характеристика лісостепових і степових типів рівнинних ландшафтів України.
24. Порівняльна характеристика мішанолісових і широколистянолісових типів рівнинних ландшафтів України.
25. Характеристика клімату і ґрунтово-рослинного покриву Степової зони України.
26. Фізико-географічна характеристика Лісостепової зони України.
27. Характеристика клімату і ґрунтово-рослинного покриву зони Мішаних лісів України.
28. Фізико-географічна характеристика зони Широколистяних лісів України.
29. Фізико-географічна характеристика Українського Полісся.
30. Порівняльна фізико-географічна характеристика природних областей – Волинського і Новгород-Сіверського Полісь.

31. Порівняльна фізико-географічна характеристика природних областей – Житомирського і Київського Полісь.
32. Порівняльна фізико-географічна характеристика природних областей – Волинського і Чернігівського Полісь.
33. Фізико-географічна характеристика Малого Полісся.
34. Порівняльна фізико-географічна характеристика природних областей – Волинської і Розтоцько-Опільської височинних областей.
35. Порівняльна фізико-географічна характеристика природних областей – Західно-Подільської і Середньо-Подільської височинних областей.
36. Порівняльна фізико-географічна характеристика природних областей – Волинської і Західно-Подільської височинних областей.
37. Порівняльна фізико-географічна характеристика Подільсько-Придніпровського і Лівобережно-Дніпровського країв лісостепової зони.
38. Порівняльна фізико-географічна характеристика Лівобережно-Дніпровського і Східноукраїнського країв лісостепової зони.
39. Порівняльна фізико-географічна характеристика Північно-Степової і Південно-Степової підзон.
40. Порівняльна фізико-географічна характеристика Північно-Степової і Середньо-Степової підзон.
41. Порівняльна фізико-географічна характеристика Дністровсько-Дніпровського і Лівобережно-Дніпровсько-Приазовського країв Степової зони.
42. Порівняльна фізико-географічна характеристика Дністровсько-Дніпровського і Донецького країв Степової зони.
43. Порівняльна фізико-географічна характеристика Причорноморсько-Середньо-Степового і Дністровсько-Дніпровського країв Степової зони.
44. Порівняльна фізико-географічна характеристика Причорноморсько-Середньо-Степового і Причорноморсько-Приазовського країв Степової зони.
45. Порівняльна фізико-географічна характеристика Причорноморсько-Середньо-Степового і Кримського степового країв Степової зони.

46. Порівняльна фізико-географічна характеристика Донецької височинної і Південно-Подільської височинної фізико-географічних областей України.
47. Порівняльна фізико-географічна характеристика Дністровсько-Бузької низовинної та Приазовської низовинної фізико-географічних областей України.
48. Фізико-географічна характеристика і ландшафтна структура Вигорлат-Гутинського (Вулканічного чи Ужгород-Хустського) хребта Українських Карпат.
49. Характеристика ландшафтної структури степової зони України.
50. Характеристика ландшафтної структури лісостепової зони України.
51. Характеристика ландшафтної структури зони мішаних і широколистяних лісів України.
52. Характеристика ландшафтної структури Карпатської гірської області.
53. Фізико-географічна характеристика і ландшафтна структура Придніпровської низовини.
54. Фізико-географічна характеристика і ландшафтна структура Подільської височини.
55. Фізико-географічна характеристика і ландшафтна структура Закарпатської низовини.
56. Фізико-географічна характеристика і ландшафтна структура Причорноморської низовини.
57. Фізико-географічна характеристика і ландшафтна структура Придніпровської височини.
58. Фізико-географічна характеристика Карпатської гірської країни.
59. Фізико-географічна характеристика Кримської гірської країни.
60. Фізико-географічна характеристика і ландшафтна структура Передкарпатської височинної області.

3.3.2. Завдання третього рівня складності

з дисципліни «Економічна і соціальна географія України»

1. Дослідження території України в творах античних та середньовічних вчених.

2. Суспільно-географічні дослідження території України у XIX-першій половині XX ст.
3. Сучасні суспільно-географічні дослідження території України.
4. Характеристика позитивних та негативних рис економіко-географічного положення України.
5. Оцінка геополітичного та транспортно-географічного положення України.
6. Реформа децентралізації та формування нових одиниць адміністративно-територіального устрою України.
7. Регіональні відмінності структури природно-ресурсного потенціалу в Україні.
8. Історико-географічні та природно-ресурсні передумови розвитку господарства України.
9. Характеристика рівнів соціально-економічного розвитку регіонів України.
10. Аналіз рівня та якості життя населення України по регіонах.
11. Динаміка основних демографічних показників в Україні. Демографічна криза. Демографічна політика.
12. Комплексна характеристика національного складу населення України. Зміни, які відбулись в етнічному складі впродовж XX-XXI ст.
13. Характеристика причини і наслідків сучасних зовнішніх міграцій населення України.
14. Основні риси галузевої та територіальної структур господарства України.
15. Особливості розвитку господарства гірських територій (на прикладі Карпат).
16. Проблеми та перспективи розвитку паливно-енергетичного комплексу України.
17. Проблеми та перспективи розвитку відновлюваної енергетики в Україні.
18. Територіальна організація чорної і кольорової металургії. Проблеми і перспективи галузі.
19. Комплексна характеристика та географія важкого та електротехнічного машинобудування України.
20. Географія транспортного та сільськогосподарського машинобудування України.

21. Географія та сучасний стан розвитку галузей легкої промисловості України.
22. Проблеми та перспективи розвитку сфери послуг в Україні.
23. Проблеми та перспективи інвестиційної діяльності в Україні.
24. Проблеми та перспективи розвитку туристичного та рекреаційного господарства в Україні.
25. Загальна характеристика зовнішньоекономічних зв'язків України.
26. Зовнішня торгівля України: зміни в структурі та обсягах експорту та імпорту.
27. Основні суспільно-географічні риси та перспективи розвитку суспільно-географічних районів України.
28. Порівняльна характеристика економіко-географічного положення України і однієї з країн-сусідів (на вибір).
29. Порівняльна характеристика економіко-географічного положення Закарпатської та Вінницької областей.
30. Порівняльна характеристика економіко-географічного положення Київської та Одеської областей.
31. Порівняльна характеристика Дніпровсько-Донецької та Волино-Подільської нафтогазоносних областей.
32. Порівняльна характеристика Львівсько-Волинського і Придніпровського вугільних басейнів.
33. Порівняльна характеристика Кременчуцького та Білозерського залізрудних районів.
34. Порівняльна характеристика Криворізького та Керченського залізрудних басейнів.
35. Порівняльна характеристика Солотвинського та Артемівського родовищ кам'яної солі.
36. Порівняльна характеристика сировинної бази для розвитку і спеціалізації промисловості двох регіонів України (на вибір).
37. Порівняльна характеристика чорної металургії Придніпровського та Приазовського металургійних районів.
38. Порівняльна характеристика машинобудівної промисловості Одеси та Дніпра.
39. Порівняльна характеристика сільськогосподарського машинобудування Дніпра та Харкова.
40. Порівняльна характеристика Калусько-Долинського та Дрогобицько-Роздольського вузлів хімічної промисловості.

41. Порівняльна характеристика розвитку хіміко-фармацевтичної промисловості Києва та Дніпра.
42. Порівняльна характеристика хімічної промисловості Чернівців та Черкас.
43. Порівняльна характеристика целюлозно-паперової промисловості Жидачева та Ізмаїла.
44. Порівняльна характеристика цементної промисловості у східних і західних областях України.
45. Порівняльна характеристика бавовняної промисловості Херсона та Полтави.
46. Порівняльна характеристика розвитку легкої промисловості у північних та південних областях України.
47. Порівняльна характеристика легкої промисловості Львова та Запоріжжя.
48. Порівняльна характеристика легкої промисловості Харкова та Львова.
49. Порівняльна характеристика цукрової промисловості подільських та східних областей.
50. Порівняльна характеристика промисловості Черкас та Одеси.
51. Порівняльна характеристика двох сільськогосподарських зон України (на вибір).
52. Порівняльна характеристика рослинництва Полісся та Лісостепу.
53. Порівняльна характеристика розвитку рослинництва у Закарпатській та Львівській областях.
54. Порівняльна характеристика розвитку рослинництва у Тернопільській та Житомирській областях.
55. Порівняльна характеристика розвитку тваринництва Полісся та Степу.
56. Порівняльна характеристика розвитку тваринництва у Київській та Івано-Франківській областях.
57. Порівняльна характеристика особливостей сільськогосподарської сировини у Житомирі та Запоріжжі.
58. Порівняльна характеристика розвитку рекреаційного господарства двох регіонів України (на вибір).
59. Порівняльна характеристика транспортних комплексів Одеси та Києва.

60. Порівняльна характеристика морського транспорту Одеси та Маріуполя.

3.3.3. Завдання третього рівня складності з дисципліни «Географія материків і океанів»

Частина перша (Світовий океан, Південна Америка, Африка, Австралія, Антарктида).

1. Комплексна фізико-географічна характеристика Амазонської низовинної країни.
2. Комплексна фізико-географічна характеристика Бразильської плоскогірної країни.
3. Комплексна фізико-географічна характеристика Патагонської плоскогірної країни.
4. Комплексна фізико-географічна характеристика Північно-Андійської гірської країни.
5. Комплексна фізико-географічна характеристика Центральної низовинної ФГК Австралії.
6. Комплексна фізико-географічна характеристика Західно-Австралійської плоскогірної країни.
7. Комплексна фізико-географічна характеристика Гвіанської плоскогірної країни (Пд.Америка).
8. Комплексна фізико-географічна характеристика Атласької гірської країни.
9. Комплексна фізико-географічна характеристика Сахарської нагірно-рівнинної країни.
10. Комплексна фізико-географічна характеристика Ефіопсько-Сомалійської нагірної країни.
11. Комплексна фізико-географічна характеристика Мадагаскарської острівної країни.
12. Комплексна фізико-географічна характеристика Східно-Австралійської гірської країни.
13. Комплексна фізико-географічна характеристика Орінокської рівнинної країни.
14. Комплексна фізико-географічна характеристика Патагонсько-Андійської гірської країни.
15. Комплексна фізико-географічна характеристика Алякинсько-Кордильєрської гірської країни .

16. Комплексна фізико-географічна характеристика Мексиканської гірсько-нагірної країни.
17. Комплексна фізико-географічна характеристика Канадсько-Арктичної острівної країни.
18. Порівняльна фізико-географічна характеристика клімату Атлантичного і Тихого океанів.
19. Порівняльна фізико-географічна характеристика циркуляції течій Атлантичного і Тихого океанів.
20. Порівняльна фізико-географічна характеристика клімату Атлантичного і Індійського океанів.
21. Порівняльна фізико-географічна характеристика Атлаських та Капських гір.
22. Порівняльна характеристика особливостей географічного положення Африки та Південної Америки.
23. Порівняльна фізико-географічна характеристика особливостей будови дна та рельєфу Північного Льодовитого та Південного океанів.
24. Порівняльна фізико-географічна характеристика особливостей будови дна та рельєфу Атлантичного та Індійського океанів.
25. Порівняльна фізико-географічна характеристика річкових басейнів Амазонки та Конго.
26. Порівняльна фізико-географічна характеристика річкових басейнів Амазонки та Нілу.
27. Порівняльна фізико-географічна характеристика узбережних пустель Атакама, Наміб та Зх.Австралійських.
28. Порівняльна фізико-географічна характеристика озер Австралії та Пд.Америци.
29. Порівняльна фізико-географічна характеристика озер Африки та Пд.Америци.
30. Порівняльна фізико-географічна характеристика пустелі Сахара та напівпустелі Калахарі.

Частина друга (Північна Америка, Євразія).

31. Порівняльна характеристика клімату Скандинавського і Чукотського півостровів.
32. Порівняльна характеристика клімату півостровів Камчатка та Індокитай.
33. Порівняльна характеристика клімату півостровів Індостан та Аравійського.

34. Порівняльна характеристика клімату Південної Європи і півострова Корея.
35. Порівняльна характеристика клімату Казахського дрібносопковика і Великої Китайської рівнини.
36. Порівняльна характеристика рік Південної і Південно-Східної Азії за їх живленням і режимом.
37. Порівняльна характеристика рік Середземномор'я і Східної Азії за їх живленням і режимом.
38. Порівняльна характеристика рік Скандинавського півострова і Східноєвропейської рівнини за їх живленням і режимом.
39. Порівняльна характеристика рік Центральної і Південної Європи за їх живленням і режимом.
40. Порівняльна характеристика тектонічної будови і рельєфу Середземномор'я та Іранського нагір'я.
41. Порівняльна характеристика тектонічної будови і рельєфу Скандинавського півострова та півострова Індостану.
42. Порівняльна характеристика тектонічної будови і рельєфу Аравійського та Середньосибірського плоскогір'я.
43. Фізико-географічна характеристика Британських островів.
44. Фізико-географічна характеристика Західного Сибіру.
45. Фізико-географічна характеристика Середнього Сибіру.
46. Фізико-географічна характеристика Індостану.
47. Фізико-географічна характеристика Індокитаю.
48. Порівняльна характеристика ґрунтово-рослинного покриву і тваринного населення Іранського нагір'я і Аравійського півострова.
49. Порівняльна характеристика ґрунтово-рослинного покриву і тваринного населення півостровів Індостан та Індокитай.
50. Порівняльна характеристика ґрунтово-рослинного покриву і тваринного населення Великих Зондських і Японських островів.
51. Фізико-географічна характеристика Аравійського півострова.
52. Фізико-географічна характеристика Фенноскандії.
53. Фізико-географічна характеристика Аппалацької гірської країни.
54. Фізико-географічна характеристика Центральної рівнинної країни (Північної Америка).
55. Фізико-географічна характеристика Гренландської льодовикової країни.
56. Фізико-географічна характеристика Великих рівнин.

57. Фізико-географічна характеристика Мексиканського нагір'я.
58. Фізико-географічна характеристика Канадського Арктичного архіпелагу.
59. Характеристика клімату помірною поясу Північної Америки.
60. Характеристика клімату субтропічного поясу Північної Америки.

3.3.4. Завдання третього рівня складності з дисципліни «Регіональна економічна і соціальна географія»

1. Загальна характеристика економіко- та політико-географічного положення Великої Британії.
2. Загальна характеристика економіко- та політико-географічного положення Єгипту.
3. Загальна характеристика економіко- та політико-географічного положення Індії.
4. Загальна характеристика економіко- та політико-географічного положення Китаю.
5. Загальна характеристика економіко- та політико-географічного положення Російської Федерації.
6. Загальна характеристика економіко- та політико-географічного положення Японії.
7. Загальна характеристика природно-ресурсного потенціалу Австралії, як основи розвитку господарства країни.
8. Загальна характеристика природно-ресурсного потенціалу Бразилії, як основи розвитку господарства країни.
9. Загальна характеристика природно-ресурсного потенціалу Канади, як основи розвитку господарства країни.
10. Загальна характеристика природно-ресурсного потенціалу Мексики, як основи розвитку господарства країни.
11. Загальна характеристика природно-ресурсного потенціалу ПАР, як основи розвитку господарства країни.
12. Загальна характеристика природно-ресурсного потенціалу Російської Федерації, як основи розвитку господарства країни.
13. Загальна характеристика населення Бразилії.
14. Загальна характеристика населення Індії.
15. Загальна характеристика населення Китаю.
16. Загальна характеристика населення Німеччини.
17. Загальна характеристика населення ПАР.

18. Загальна характеристика населення США.
19. Загальна характеристика промисловості Великої Британії.
20. Загальна характеристика промисловості Китаю.
21. Загальна характеристика промисловості Німеччини.
22. Загальна характеристика промисловості США.
23. Загальна характеристика промисловості Франції.
24. Загальна характеристика промисловості Японії.
25. Загальна характеристика сільського господарства Австралії.
26. Загальна характеристика сільського господарства Бразилії.
27. Загальна характеристика сільського господарства Італії.
28. Загальна характеристика сільського господарства Мексики.
29. Загальна характеристика сільського господарства Канади.
30. Загальна характеристика сільського господарства Франції.
31. Суспільно-географічна характеристика країн Західної Азії.
32. Суспільно-географічна характеристика країн Західної Африки.
33. Суспільно-географічна характеристика країн Південної Америки.
34. Суспільно-географічна характеристика країн субрегіону Кариби.
35. Суспільно-географічна характеристика країн Східної Африки.
36. Суспільно-географічна характеристика країн Центральної Америки.
37. Порівняльна характеристика економіко- та політико-географічного положення Австралії та Бразилії.
38. Порівняльна характеристика економіко- та політико-географічного положення Єгипту та ПАР.
39. Порівняльна характеристика економіко- та політико-географічного положення Італії та Німеччини.
40. Порівняльна характеристика економіко- та політико-географічного положення Канади та Мексики.
41. Порівняльна характеристика економіко- та політико-географічного положення Німеччини та Франції.
42. Порівняльна характеристика економіко- та політико-географічного положення Франції та Великобританії.
43. Порівняльна характеристика демографічної політики Великої Британії та Франції.
44. Порівняльна характеристика демографічної політики Єгипту та ПАР.

45. Порівняльна характеристика демографічної політики Індії та Китаю.
46. Порівняльна характеристика демографічної політики Італії та Німеччини.
47. Порівняльна характеристика демографічної політики Канади та Мексики.
48. Порівняльна характеристика демографічної політики Російської Федерації та США.
49. Порівняльна характеристика основних чинників соціально-економічного розвитку Бразилії та Мексики.
50. Порівняльна характеристика основних чинників соціально-економічного розвитку Великої Британії та Франції.
51. Порівняльна характеристика основних чинників соціально-економічного розвитку Єгипту та ПАР.
52. Порівняльна характеристика основних чинників соціально-економічного розвитку Індії та Китаю.
53. Порівняльна характеристика основних чинників соціально-економічного розвитку Італії та Німеччини.
54. Порівняльна характеристика основних чинників соціально-економічного розвитку Канади та США.
55. Порівняльна характеристика міжнародної спеціалізації господарства Великої Британії та Франції.
56. Порівняльна характеристика міжнародної спеціалізації господарства Італії та Німеччини.
57. Порівняльна характеристика міжнародної спеціалізації господарства Канади та Мексики.
58. Порівняльна характеристика міжнародної спеціалізації господарства Індії та Китаю.
59. Порівняльна характеристика міжнародної спеціалізації господарства Німеччини та Франції.
60. Порівняльна характеристика міжнародної спеціалізації господарства Китаю та Японії.

4. КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ВІДПОВІДЕЙ НА ЗАВДАННЯ АТЕСТАЦІЙНОГО ІСПИТУ ЗА ФАХОМ НА ЗДОБУТТЯ ОСВІТНЬО-КВАЛІФІКАЦІЙНОГО РІВНЯ «БАКАЛАВР»

Загальні вимоги до виконання екзаменаційних завдань, що забезпечують максимальну оцінку:

здатність до застосування знань, їх диференціювання, інтеграції та уніфікації, аналізу фактів, прогнозу результатів;

правильність та повнота рішень;

грамотність, лаконізм і логічна послідовність викладу.

4.1. Структура екзаменаційного білета

Структура екзаменаційного білету	Максимальна кількість балів
1. Тестові питання першого рівня складності	34
2. Тестові завдання другого рівня складності	36
3. Завдання 3 рівня складності із фізичної географії	15
4. Завдання 3 рівня складності із суспільної географії	15

4.2. Критерії оцінювання якості підготовки

Критерії оцінювання розроблені кафедрою географії та методики її навчання й затверджені вченою радою географічного факультету.

Результати складання державного екзамену визначаються оцінками «відмінно», «добре», «задовільно», «незадовільно» за національною шкалою, кількістю балів за 100-бальною шкалою та оцінкою за шкалою ECTS.

Кількість балів	Оцінка за ECTS	Визначення	Оцінка за націонал. шкалою
90-100	A	Студент на високому рівні володіє теоретичними знаннями географічних дисциплін. Відмінно виконав тестові завдання. Відповіді на письмові завдання ґрунтовні, висвітлені повністю, аргументовані й оформлені належним чином, відзначаються високим (творчим) рівнем компетентності студента.	Відмінно
85-89	B	Студент добре володіє теоретичними знаннями географічних дисциплін. У виконанні тестових завдань зробив поодинокі помилки. Відповіді на письмові завдання висвітлені глибоко, ґрунтовно, відзначаються достатнім рівнем компетентності студента, однак зустрічаються незначні неточності.	Добре
75-84	C	Студент показав достатній рівень володіння теоретичними знаннями географічних дисциплін під час виконання тестових завдань. Кількість неправильних відповідей незначна. Письмові завдання виконані на належному рівні. Зміст відповіді ґрунтовний, логічний, аргументований, проте є окремі теоретичні та фактичні помилки, які вказують на недосконалу компетентність студента.	Добре

Кількість балів	Оцінка за ECTS	Визначення	Оцінка за націонал. шкалою
65-74	D	Студент в основному правильно застосовує теоретичні знання з географічних дисциплін та методики їх навчання під час виконання тестових завдань, однак неправильних відповідей значна кількість. Під час виконання письмових завдань проявив середній рівень компетентності. Завдання виконані на задовільному рівні, з значними фактичними та змістовними помилками.	Задовільно
60-64	E	Студент виявив поверхові знання й недостатнє розуміння основних положень навчального матеріалу географічного та методичного змісту. Письмові завдання виконані з значною кількістю фактичних і теоретичних помилок.	Задовільно
1-59	FX, F	Студент не володіє основним змістом екзаменаційних дисциплін, не знає фактичного матеріалу, не володіє поняттєво-термінологічним апаратом професійно-орієнтованих дисциплін. Письмові завдання виконані частково, з грубими фактичними та теоретичними помилками.	Незадов.

Підсумкова оцінка за державному екзамені складається із сумарної оцінки за виконання усіх завдань трьох рівнів складності.

1. Система оцінювання тестових питань першого рівня складності. Максимальна кількість балів за тестові питання першого рівня складності – 34 (по 1 балу за кожну правильну відповідь).

Рівня знань «відмінно» за цей блок питань досягнуто, якщо студент вірно відповів не менше ніж на 90 % з них (набрав 31-34 бали); «добре» – не менше 75 % правильних відповідей (26-30 балів); «задовільно» – не менше 60 % правильних відповідей (20-25 балів); «незадовільно» – менше 60 % правильних відповідей (0-19 балів).

2. Система оцінювання тестових завдань другого рівня складності. Максимальна кількість балів за тестові запитання другого рівня складності дорівнює 36 (12 питань по 3 бали).

Якщо студент вірно відповів на окреме питання цього рівня, то отримує 3 бали. За умови частково вірної відповіді – 2 чи 1 бал. Невірна відповідь – 0 балів.

Рівня знань «відмінно» за другий блок питань досягнуто, якщо студент вірно відповів не менше ніж на 90 % з них (набрав 32-36 балів); «добре» – не менше 75 % правильних відповідей (27-31 бал); «задовільно» – не менше 60 % правильних відповідей (22-26 балів); «незадовільно» – менше 60 % правильних відповідей (0-21 бал).

3. Система оцінювання відкритого завдання третього рівня. Максимальна кількість балів за питання третього рівня – 30 (2 питання по 15 балів).

Рівня знань «відмінно» за кожне з питань третього блоку досягнуто, якщо відповідь є ґрунтовною, аргументованою та повністю розкриває зміст завдання (14-15 балів); «добре» – зміст відповіді ґрунтовний, логічний, аргументований, проте є окремі теоретичні та фактичні помилки (12-13 балів); «задовільно» – завдання виконане із значною кількістю фактичних і теоретичних помилок (9-11 балів); «незадовільно» – письмове завдання виконане частково, з грубими фактичними та теоретичними помилками (0-8 балів).

4.3. Підведення підсумків атестаційного іспиту

Рішення щодо оцінки знань студента приймається Державною екзаменаційною комісією на закритому засіданні відкритим голосуванням простою більшістю голосів членів комісії, які брали участь у засіданні. За умови рівності кількості голосів вирішальним є голос голови.

Результати перевірки заносяться у «Протокол», «Індивідуальний навчальний план студента», «Відомість», а згодом вносяться окремим записом в «Додаток до диплома».

Результати державного екзамену за фахом оголошуються студентам у день його проведення після оформлення протоколів Державної екзаменаційної комісії.

У випадках отримання загальної оцінки «незадовільно» (F або FX) студент має право повторно скласти екзамен лише через рік.

Протоколи засідання Державної екзаменаційної комісії, залікові книжки з проставленими в них оцінками підписуються головою і членами комісії.

5. СПИСОК ДЖЕРЕЛ ІНФОРМАЦІЇ

5.1 Джерела інформації з дисципліни «Фізична географія України»

1. Атлас вчителя / В. В. Молочко, Ж. Є. Бонк, І. Л. Дрогушевська та ін. Київ : ДНВП «Картографія», 2010. 328 с.
2. Байцар А. Л. Фізична географія України: навчально-методичний посібник. Львів : ЛНУ ім. І. Франка, 2012, 354 с.
3. Географічна енциклопедія України: В 3-х т. / гол. ред. О. М. Маринич. Київ : «Українська енциклопедія» ім. М. П. Бажана, 1989. Т.1: А-Ж. 416 с.
4. Географічна енциклопедія України: В 3-х т. / гол. ред. О. М. Маринич. Київ : «Українська енциклопедія» ім. М. П. Бажана, 1990. Т.2: З-О. 480 с.
5. Географічна енциклопедія України. В 3-х т. / гол. ред. О. М. Маринич. Київ : «Українська енциклопедія» ім. М. П. Бажана, 1993. Т.3: П-Я. 480 с.
6. Заставний, Ф. Д. Географія України : навч. посібник. Львів : Світ, 1994. 472 с.
7. Заставний Ф. Д. Фізична географія України : підручник / за ред. проф. Я. С. Кравчука. Львів : Львів. обласний наук.-метод. інститут освіти, 1996. 231 с.
8. Маринич О. М., Шищенко П. Г. Фізична географія України : підручник. Київ : Т-во «Знання», 2003. 479 с.
9. Маринич О. М., Шищенко П. Г. Фізична географія України : підручник. Київ: Т-во «Знання», 2006. 511 с.
10. Питуляк, М. В. Фізична географія України : загальна частина : навч.-метод. посібник. Тернопіль : ТНПУ, 2016. 120 с.

5.2. Джерела інформації з дисципліни «Економічна і соціальна географія України»

1. Барановський М. О. Економічна та соціальна географія України: реальний сектор економіки : навч. посібник. Ніжин : Видавець Лисенко М. М., 2018. 376 с.
2. Географія: світи, регіони, концепти. Київ : Либідь, 2004. 738 с.
3. Гладкий О. В. Менеджмент розміщення продуктивних сил і регіональної економіки : навч. посібник. Київ : Київський університет, 2014. 254 с.

4. Голіков А.П., Казакова Н. А., Шуба О. А. Економіка України. Київ : Знання, 2009.
5. Дністрянський М. С. Адміністративно-територіальний устрій України: політико-географічні проблеми функціонування та можливості оптимізації. *Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. Серія: Географічні науки.* № 6. 2013. С. 138-143.
6. Єрмакова О. А. Зовнішньоекономічна діяльність регіону: інституційні важелі вдосконалення : монографія. Одеса : Інтерпрінт, 2014.
7. Іщук С. І. Розміщення продуктивних сил і регіональна економіка : навч. посібник. Київ : Видавець Паливода А. В., 2006. 284 с.
8. Мезенцев К. В. Суспільно-географічне прогнозування регіонального розвитку : монографія. КНУ ім. Тараса Шевченка. Київ : ВПЦ «Київський університет», 2005. 235 с.
9. Мезенцева Н. І. Економічна і соціальна географія України: навч.-метод. посібник. Київ : Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2010. 239 с.
10. Мезенцева Н. І. Економічна та соціальна географія України. Районна частина : електронний підручник. Київ, 2008. 244 с.
11. Немець Л. М., Вірченко П. А., Сільченко Ю. Ю. Економічна і соціальна географія України : навч. посібник. Харків : ФОП Грицак С. Ю., 2014. 324 с.
12. Розвиток продуктивних сил і регіональна економіка : підручник. Харків : Щедра садиба плюс, 2015. 223 с.
13. Суспільно-географічне районування України. URL : <http://www.geograf.com.ua/human/school-course/410-suspilno-geografichne-rajonuvannya-ukrajini>.
14. Шаблій О. І. Суспільна географія: теорія, історія, українознавчі студії. Львів : ЛНУ ім. І. Франка, 2001. 744 с.
15. Шевчук Л. Т. Соціальна географія : навч. посібник. Київ : Знання, 2007. 349 с.

5.3. Джерела інформації з дисципліни «Географія материків і океанів»

1. Атлас вчителя / В. В. Молочко, Ж. Є. Бонк, І. Л. Дрогушевська та ін. Київ : ДНВП «Картографія», 2010. 328 с.

2. Географія материків та океанів : навч.-метод. комплекс. URL : [/elr.tnpu.edu.ua/course/view.php?id=1152](http://elr.tnpu.edu.ua/course/view.php?id=1152).
3. Гудзевич А. В. Регіональна фізична географія (Європа і Азія). Вінниця : «Гіпаніс», 2005. 510 с
4. Д. Ковалишин, О. Волік, П. Дем'янчук, С. Гулик, Л. Царик. Регіональна фізична географія поверхні Землі : навч. посібник. В 2-х ч. Тернопіль : ZZ print, 2013. 512 с.
5. Ковалишин Д., Сивий М., Дем'янчук П., Гулик С., Волік О., Гавришок Б. Регіональна фізична географія поверхні Землі : навч. посібник. В 3 -х ч. Ч.3. Тернопіль, 2018. 568 с.
6. Ковалишин Д. І., Сивий М. Я., Дем'янчук П. М., Волік О. В., Гулик С. В., Гавришок Б. Б., Алексієвець М. О. Регіональна фізична географія поверхні Землі. В 4-х ч. Ч. 4. Суходільна поверхня Землі (Євразія). Кн. 1. Європа : навч. посібник / за ред. М. Сивого, Й. Свинка. Тернопіль-Торонто: Осадца Ю. В., 2020. 392 с.
7. Ковалишин Д. І., Сивий М. Я., Дем'янчук П. М., Волік О. В., Гулик С. В., Гавришок Б. Б. Регіональна фізична географія поверхні Землі. В 4-х ч. Ч. 4. Суходільна поверхня Землі (Євразія). Кн. 2. Азія : навч. посібник / за ред. М. Сивого, Й. Свинка. Тернопіль-Торонто: Осадца Ю. В., 2020. 376 с.
8. Костів Л. Я. Фізична географія материків і океанів. Африка : навч.-метод. посібник. Львів, 2017. 184 с.
9. Міхелі С. В. Фізична географія Північної Америки : навч. посібник. Київ : Перун, 2019. 284 с.
10. Панасенко Б. Д. Фізична географія материків: Навчальний посібник. Ч.1. Материки південної півкулі. Вінниця : ЕкоБізнесЦентр, 1999. 200 с.
11. Панасенко Б. Д. Фізична географія материків та океанів : навч. посібник. Ч.2. Євразія. Вінниця : «Гіпаніс», 2005. 510 с.
12. Половина І. П. Фізична географія Європи. Ч.1. Київ : Артєк, 1998.
13. Шищенко П. Г., Аріон О. В, Удовиченко В. В. та ін. Фізична географія материків і океанів: у 2-х томах. Т.1. Азія / за ред. П. Г. Шищенка. Київ : ВПЦ «Київський університет», 2009. 643 с.
14. Шищенко П. Г., Удовиченко В. В., Олішевська Ю. А. та ін. Фізична географія материків і океанів: у 2-х томах. Т.2. Європа / за ред. П. Г. Шищенка. Київ : ВПЦ «Київський університет», 2010. 464 с.

5.4. Джерела інформації з дисципліни

«Регіональна економічна і соціальна географія»

1. Атлас вчителя / В. В. Молочко, Ж. Є. Бонк, І. Л. Дрогушевська та ін. Київ : ДНВП «Картографія», 2010. 328 с.
2. Атлас «Економічна і соціальна географія». Київ : ДНВП «Картографія», 2016. 53 с.
3. Безуглий В. В. Економічна і соціальна географія зарубіжних країн : навч. посібник. Київ : ВЦ «Академія», 2007. 704 с.
4. Безуглий В. В., Козинець С. В. Регіональна економічна та соціальна географія світу : навч. посібник. Київ : ВЦ «Академія», 2007. 688 с.
5. Блій Г., Муллер П., Шаблій О. Географія: світи, регіони, концепти. Київ : Либідь, 2004. 740 с.
6. Географія світового господарства з основами економіки: навч. посібник / за ред. Я. Б. Олійника, Г. Г. Смирнова. Київ : Знання, 2011. 637 с.
7. Голиков А. П., Олійник Я. Б., Степаненко А. В. Вступ до економічної і соціальної географії. Київ : Либідь, 1996. 320 с.
8. Економіка зарубіжних країн / За ред. Ю. Т. Козака. Київ, 2007. 544 с.
9. Економічна і соціальна географія світу / за ред. С. П. Кузика. Львів : Світ, 2005. 672 с.
10. Кузик С., Котик Л., Ванда І. Регіональна економічна і соціальна географія світу (розвинені країни) : навч. посібник. Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2019. 148 с.
11. Масляк П. О. Країнознавство. Київ : Знання, 2008. 292 с.
12. Пістун М. Д. Основи теорії суспільної географії : навч. посібник. Київ : Вища школа, 1996. 231 с.
13. Топчієв О. Г. Суспільно-географічні дослідження: методологія, методи, методики : навч. посібник. Одеса: Астропринт, 2005. 632 с.
14. Юрківський В. М. Регіональна економічна і соціальна географія. Зарубіжні країни : підручник. Київ : Либідь, 2000. 416 с.
15. Яценко Б. П., Бабарицька В. К. Країнознавство: основи теорії. Київ : Либідь, 2009. 312 с.

Гулик С. В., Заблоцький Б. В., Заставецька Л. Б.,
Сивий М. Я., Питуляк М. В., Питуляк М. Р.

ПРОГРАМА
АТЕСТАЦІЙНОГО ІСПИТУЗ ГЕОГРАФІЇ
для студентів спеціальності 106 Географія

Освітньо-кваліфікаційний рівень «Бакалавр»

Формат 60×84/16.
Гарнітура Times New Roman.
Умов. друк. арк. 3,6
Наклад 10 прим.
Видавничий відділ ТНПУ ім. В. Гнатюка.
46027, м. Тернопіль, вул. М. Кривоноса, 2